

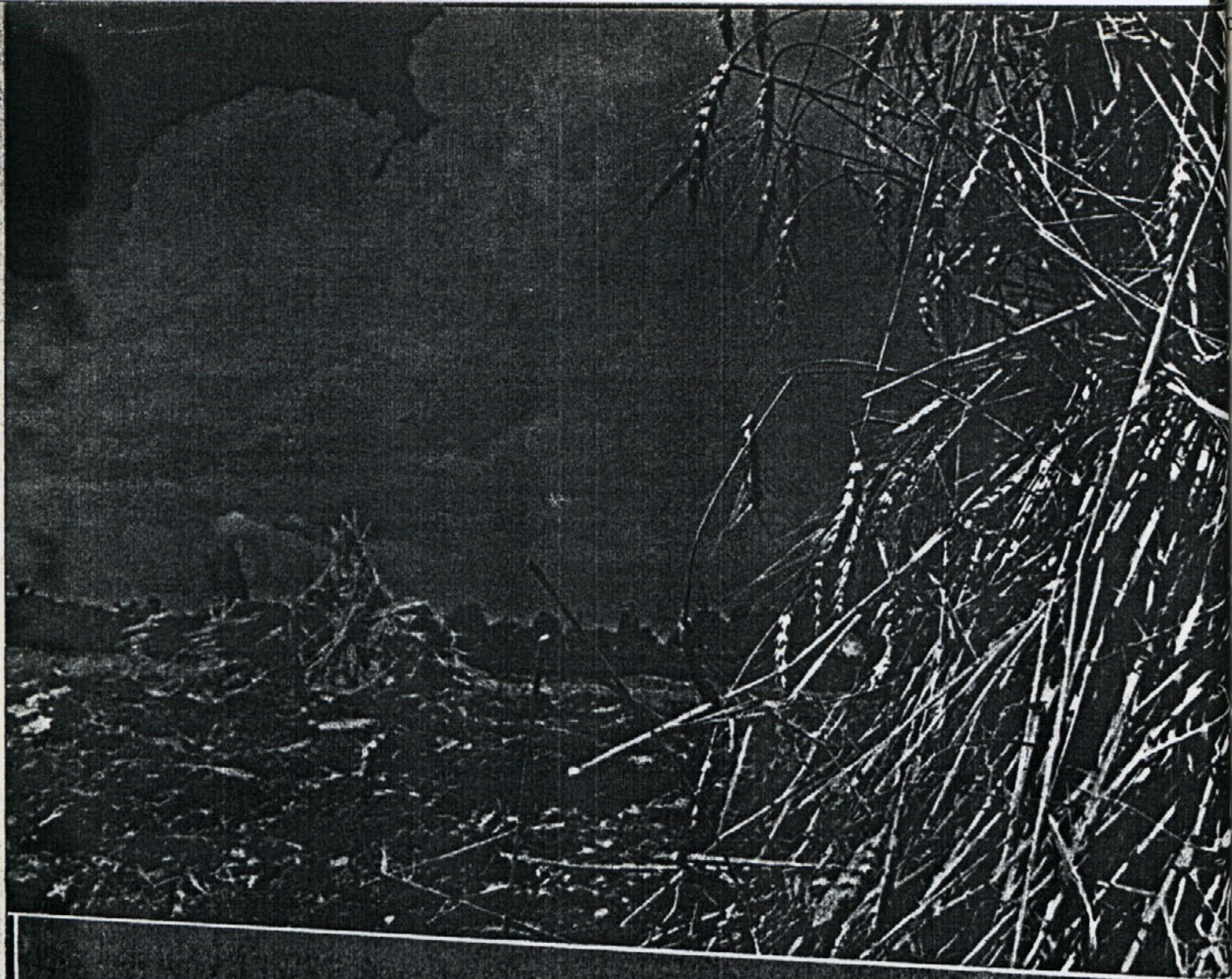

Obisk

Polefje

Ilustrirani družinski mesečnik

67

Žito – pesem poletniŕ dni

Ksaver Meško:

Poslovit se je prišel...

Svet čudovite, pravljicne lepote je mladost. Bog sam, ki so mu mali najdražji, razliva čez nje in v njih srca sonce sreče, in najsi jih ljudje postavljajo še tako v senco. Zato najde tudi najubožnejši, najbolj zapuščeni in zavrženi otrok okrog sebe tisočero lepot, nešteto globoko ga zajemajočih in osvežujočih skrivnosti... Poletava v zraku nad njim pisan metulj, in otrok strmi za njim kakor za čudom iz devete dežele. Postoji pred cvetlico ob poti, se zagleda v njo, se ji ves srečen smehlja, jo boža z očmi in drobno roko, da ne more mlada mati nežneje svojega prvorojenčka. Vse mu je tako lepo, tako čudovito kakor njegovo nedolžno srce. Sedi ob sončnem dnevu kje samotni, zre ves zamaknjen v sončni sijaj, vsrkava v se lepoto narave in je, dasi morebiti zapuščen in lačen, ves srečen. Čudi se v jeseni sivobelim nitkam, ki jih Devica Marija prede z nevidnimi prsti in jih angeli prepregajo po jesenskem ozračju. Ali poslušaja jesenske vetrove, ko pojo in jokajo skozi skoraj že golo vejevje gozda, in sliši stotero čudovitih glasov: smeh in jok otrok, kakršen je on, hripavo bevskanje hudobne Jage-babe, obupni jok ulete kraljične, ki jo bo brezsrčna čarovnica spremenila v ptičko, morda celo v kačo, z zlato krono na glavi, hrzanje serca, na katerem hiti junaški kraljevič reševati zakleto princeso, lajanje psov, ko se napravljaja divji graščak na lov; pa bo zadel jelena z zlatimi rogovi, lastnega sina, ki ga je s svojim preklinjanjem v žival uklel, pogovor palčkov v globokem rovu, šepet razbojnikov, posvetujočih se, kje in koga bodo zdaj napadli, poltiho škripanje popotnega voza po slabi gozdni cesti, žvenketanje orožja, ko se napadeni popotniki branijo — vse nenavadno in čudovito, o čemer je kdaj slišal, kdaj bral, vidi jasno in živo pred seboj, da mu nemirno in vendar srečno utriplje mlado srce.

Tako mladost.

Kaj čudo, ako se v starosti, ko se nam krčijo dnevi življenja in se nam sonce nagiblje k zatonu, tako radi vračamo v sončne dni mladosti! Ko prihaja večera hlad, se hočemo še ogreti ob toploti mladostne brezskrbnosti in sreče. In vzljubimo spet, kar smo ljubili tedaj, mami in osrečuje nas spet, kar nas je mamilo in osrečevalo nekdanj.

Prav nič se ne sramujem priznati, da mi je tudi knjiga, ki mi je bila draga v mladosti, draga spet tudi na stara leta. Z veseljem prebiram spet pravljice Andersenove in bratov Grimmov. Tudi po Turgenjevu, ki mi je bil tako ljub v mladosti, ne sicer še v dijaških letih, tedaj ga še nisem poznal, pač pa v bogoslovju in zlasti v prvih letih kaplanske službe, spet rad segam. In se čudim marsičemu, česar nekdanj pri tem slovanskem Goetheju nisem tako opazil, v naglici menda ne tako pretehtal ali nisem bil še dovolj dozorel, da bi vse dokončno umeval.

Dasí brez Boga, pogan kakor starec iz Weimarja, samo iskalec in uživalec vidne in čutne lepote, vendar v svoji mehki slovanski duši misli na večnost in onostranstvo ne more prikriti in zatajiti. Kar nehote mu privre na papir spoznanje in priznanje, da vendar mora biti še neki drugi svet, še neko življenje po tem živ-

ljenju. Tako večkrat v »Pesmih v prozi« (Senilia) ali v »Faustu«, kjer pride mladi, omoženi, še nedolžni graščakinji, ko gre prvič na prepovedano pot, na sestanek z drugim možem, nasproti rajna mati, z razprostrtimi rokami, ter jo tako obvaruje krivde in nesreče, nesreče njo in njeno družino.

Pa mi je oživel ob tem dogodek iz mladosti, iz prvih tednov mojega kaplanovanja v Škocijanu na Koroškem.

K prvima bolnikoma sem moral dol na konec fare, k velikovškemu mostu. Prva je bila kako dvajsetletno dekle, za legarjem obolela. V noči potem je sicer mirno zaspalo, nenadoma pa planilo iz spanja in zbežalo v Dravo. So jo sicer rešili, a je umrla.

Nekaj dni pozneje sem šel k sosedu na drugi strani ceste, preužitkarju na veliki kmetiji. Sicer star, se mi vendar ni zdel na smrt bolan. Ko sva lepo opravila, me je dolgo držal za roko: zdelo se mi je, da sem mu nekako posebno po volji. »Vi ste torej naš novi kaplan?« je kar nekako veselo govoril. »Tako ste še mladi! Da bi le dolgo ostali pri nas! A midva se ne bova več videla!« — »Kako da ne? Ozdravite, in se še bova.« — »Ne, ne, jaz bom umrl.« — »Niste še tako slabi,« sem ga tolažil. — »Ne, ne — vem, da bom umrl.«

Kar ni me izpustil, ni se mogel ločiti.

Drugo jutro me je vzbudilo krepko trikratno trkanje na vrata moje sobice. Bil sem takoj popolnoma buden. Bilo je že svetlo, ob koncu avgusta. Nisem se še oglasil, samo pomislil: »Dekel katera trka, treba bo spet na spoved. Pa se bo še oglasila in povedala, kam.« A na moje začudenje je odhajala, ne da bi mi bila kaj povedala. Jasno sem slišal, kako so drsale šlape po hodniku, kakor hodijo stari ali zelo utrujeni ljudje. Počasi je šlo dol po stopnicah. Razločno sem tudi slišal, kako so se odprla in zaprla hišna vrata.

»Kako, ali je šla v cerkev? In ni nič povedala, kako in kaj! Ali je bil morda cerkovnik?« sem pomišljal.

Pogledal sem na uro, pol štirih je bilo. Pa sem naglo vstal, se oblekel, šel dol v vežo. Vse tiho. »Pa še vsi spijo?« sem se čudil. Stopim k vežnim vratom, hočem odpreti, da bi šel v cerkev — vrata zaklenjena! »Čudno! Pa sem vendar slišal, da so se odpirala.« Grem k spalnici dekel, potrkam. »Kdo je?« — »Kaplan. Trkali ste — ali bo treba na spoved?« — »Kje bi trkali?« — »Na moja vrata.« — »Od nas že nobena. Morda se vam je samo zdelo.« — »Pa je nekdo hodil po hodniku, šel dol in iz župnišča, a vrata so zaklenjena.« — »Ni mogoče. Bi bile tudi me slišale. Mogoče ste le sanjali.« — »Ne. Bil sem čisto buden.« — »Me res ne vemo, kaj naj bi bilo.« — Tudi jaz nisem vedel, kaj naj mislim o tem.

Še sva bila z župnikom po sveti maši v zakristiji, ko pride mlad fant sporočiti, da je bolnik, ki sem ga prejšnji dan sprevidel, umrl.

»Kdaj?« sem naglo vprašal.

»Nekako ob pol štirih.«

Tedaj sem župniku povedal, kaj je bilo ob pol štirih v župnišču. Starček je nekaj časa zamišljeno molčal, potem počasi in resno dejal: »Poslovit se je prišel od vas in vas zahvalit, da ste ga lepo na smrt pripravili.«

JEZUITSKA TELOVSKA PROCESIJA

V LJUBLJANI
PRED 320 LETI

DONESEK K ZGODOVINI GLEDALIŠČA NA SLOVENSKEM

Zgodovina gledališča na Slovenskem ne omenja dosti baročne dobe, ki so jo začeli pri nas s 17. stoletjem vsestransko delavni in prodorno novotarski jezuitje.

Renesančna želja po razkošju je rodila v Italiji in pozneje po vseh evropskih deželah tisti okus, ki se je iz njega razbohotila baročna umetnost.

Izhodišče baročnega gledališča so slavnostni sprevodi (trionfi), prirejeni vladarjem in drugim visokim osebnostim ob njihovem prihodu v stolna in druga mesta. Med prvimi navajam vhod infanta Filipa v Antwerpen 1549. Šlo je tedaj res za pravo »gledališče«, to je za gledanje slikovitih prizorov (od tod tudi latinsko: »spectaculum«), za pravo očesno pašo.

Ker pa nudi sprevod sam zase premalo, je bilo treba seči še po drugih sredstvih, da bi bila »očesna paša« bolj pisana in privlačna. Renesansa, ki je črpala neposredno iz antike in je svoje »trionfe« posnela po »triumphi« starih rimskih imperatorjev in vojskovodij, je dobila prav tako v starem Rimu važni rekvizit slavoloka.

Oboje, sprevod in slavolok, je bilo treba poživiti z igralci. Kot nalašč je ustrezala novim namenom dediščina srednjega veka, ki pozna že od 13. stoletja dalje alegorijo, posebljenje pojmov in idej, sploh abstraktnih predstav (kreposti in grehov, dobrih in slabih lastnosti itd.). Francosko srednjeveško gledališče obsega posebno dramsko vrsto, moraliteto (moralité), v kateri nastopajo zgolj alegorije, in španskega gledališča si brez alegorij sploh misliti ne moremo.

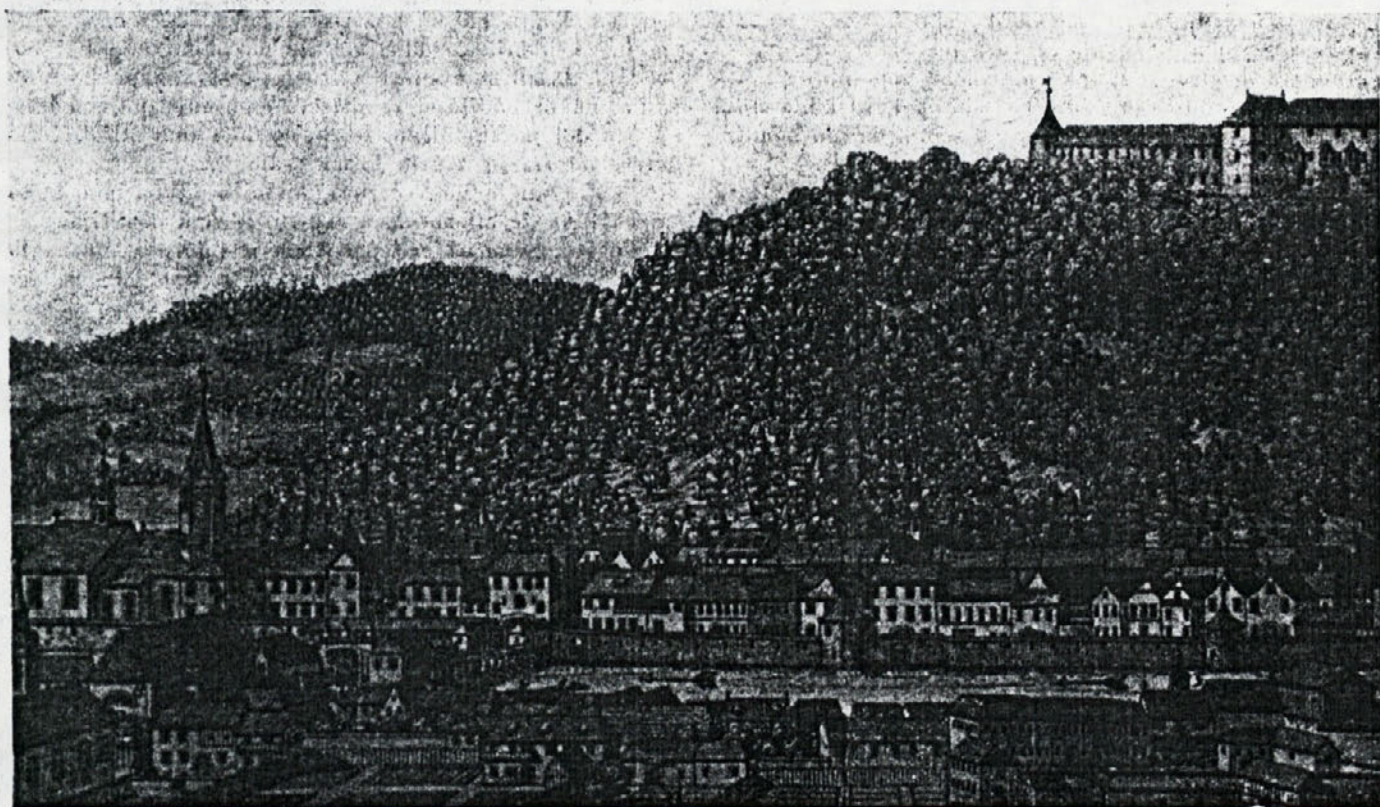
Sprevede in slavoloke so torej poživili z alegorijami in tako ustvarili novi način »gledališča«: v spre-

vodih so vozili vozove, na katerih so sedele alegorične postave; sprevodi so stopali skozi slavoloke, s katerih so deklamirale alegorične osebe prigodne pozdravne verzje; ob poti, po kateri se je pomikal sprevod, so postavljali odre, na katerih so alegorične skupine v »živih slikah« predstavljale gesla, izreke in podobno v zvezi z mislijo sprevoda.

V tem načinu je prihajal do besede predvsem zunanji blišč in sijaj. Domiselnost v ustvarjanju alegoričnih oseb in skupin je šla v čudne skrajnosti. Govorjena beseda je bila pastorka, najviše se je povzpela v retoričnih prigodnicah.

V majhno in skromno Ljubljano so prinesli jezuitje prav pod konec 16. stoletja odmeve tega bogatega novega snovanja, ki se je takrat košatilo po vsej ostali Evropi. Nove oblike slavnosti so bile pri jezuitih že zato deležne posebne pozornosti, ker so jim bile važen pripomoček pri njihovem misijonarskem delu v hudem protireformacijskem boju. Nele s pridigo in dušnim pastirstvom vobče, tudi z vsemi sredstvi tedanjim časom ustrezajoče »propagande«, ki naj bi prevzela zlasti širše sloje, je bilo treba odtrgati lutrovce od protestantizma in jih priversti spet v naročje katolicizma. Najimunitnejše sredstvo jezuitske verske »propagande« je bilo »gledališče« (v narekovaju — torej takšno, ki je učinkovalo predvsem s svojimi bleščečimi zunanji sredstvi!).

Patri so prihajali v Ljubljano iz Gradca, Olomuca in drugih evropskih mest. Dobro so poznali baročno »gledališče« in bili brez dvoma izvrstni organizatorji in režiserji. Ne zdi se mi brez pomena, da je bil rektor ljubljanskega kolegija od 1603 p. Joannes Rotarius

Pot jezuitske telovske procesije. Pogled na staro Ljubljano

»Belga Mechliniensis« (to je: Belgijec iz Mechelna, franc. Malinesa), da je bil nadalje med jezuiti, ki so 1598 dospeli v Ljubljano, tudi Martin Valorsa »Italus« (Italijan), po zanimanju in sposobnostih menda arhitekt, in da so bili patri tedaj — kakor do današnjega dne — možje, ki so iz lastnih izkušenj poznali skoraj vse tedanje evropske dežele, saj jih je red neprestano premeščal in jim s tem širil obzorje.

Kronika jezuitskega kolegija v Ljubljani (Historia annua Collegii Societatis Jesu Labaci, rokopis v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani) nam poroča (str. 30) že za 1600, to je komaj dobra tri leta po prihodu jezuitov v Ljubljano, da je kolegij priredil telovsko procesijo, ki da je v Ljubljani tedaj že 40 let ni bilo. Valvazor (Ehre, XI, 719) se torej moti, ko trdi, da se je vršila jezuitska telovska procesija prvič šele l. 1622. Po ulicah, pravi kronist, so bile postavljene razne »naprave« (extractus... apparatus), ki jih podrobneje ne opisuje, a nam dajo misliti, da so že takrat postavili slavaloke in odre, zlasti ker dodaja, da so jezuitski dijaki, »na raznih mestih razpostavljeni«, pozdravljali Najsvetejše po latinsko in po slovensko (latine et carniolice). Drugega o tej procesiji ne zve.

Zato pa je tem obširnejši popis procesije iz 1622 (str. 103 sl.), ki je bila očitno tudi prva velika prireditelj v »jezuitskem« slogu v Ljubljani, saj so jo združili s proslavo kanonizacije svetih Ignacija Lojolskega in Frančiška Ksaverija. Kot tako jo ocenjuje tudi Valvazor (n. n. m.), ki se pa spet moti, ko trdi, da je šla procesija samo po Starem trgu in šele »nekaj let pozneje« do Šenklažva. »Historia« nasprotno poroča (stran 103), da je šla procesija že 1622 do Šenklažva in nazaj, in še na drugem mestu: »... ex nostro templo versus Tiliam« (str. 100). Ta lipa je najbrž ona velika, lepa in stara lipa, ki je stala za šenklažsko cerkvijo in o njej Valvazor poroča (Ehre, XI, 725), da se je med nekim neurjem 1672 podrla. Naša »Historia« ne opisuje podrobneje poti procesije. Toda po slavalokih, ki bom o njih govoril v naslednjem odstavku, sklepam, da se je pomikala po Starem trgu, nato čez Čevljarski most na

Breg, po Križevniški in Gosposki ulici mimo sedanje univerze do nekdanjega kapucinskega samostana (na sedanjem Kongresnem trgu), po Wolfovi ulici, čez frančiškanski most (trimostje) in mimo stolnice do frančiškanov (na sedanjem Vodnikovem trgu), od ondod pa po Mestnem in Starem trgu spet nazaj k Sv. Jakobu.

Za veliko jezuitsko telovsko procesijo, ki se je vršila v nedeljo po prazniku presv. Rešnjega Telesa 1622, so postavili pet slavalokov (arcus triumphales). Enega so postavili jezuitje sami pred svojo — sv. Jakoba — cerkvijo (in nostri templi area) in ob njem dve piramidi (cum duabus pyramidibus). Drugega so postavili meščani blizu hiše lekarnarja Cirianija (sedanja hiša št. 7 na Starem trgu¹). Tretji slavalok je prekašal po umetni zgradbi (structurae artificio) vse druge; postavili so ga na koncu Čevljarskega mostu (in fine primi pontis) trgovci. Četrti je stal pri vicedomovih vratih (na koncu sedanje Gosposke ulice); postaviti ga je dal sam vicedom. Peti je bil najvišji, najširši in najveličastnejši; stal je na Mestnem trgu pred rotovžem (in foro ante Curiam Civicam) in postaviti ga je dal magistrat. Kronist dodaja, da je bilo videti na magistratu mestno zastavo z bobnarjem (vexillum Civitatis cum Tympanista).

Na slehernem slavaloku so bili razpostavljeni igralci — brez dvoma jezuitski dijaki — ki so predstavljali ali angele ali muze in so deklamirali deloma nemške deloma latinske pozdrave.

Jezuitski kronist s posebnim zadoščanjem dodaja, da so bili trije »mestni« slavaloki — torej brez dvoma tisti, ki so jih bili postavili meščani, trgovci in magistrat — vredni še posebne pohvale, ker so bili okrašeni z znamenji (insignibus) Jezusove družbe, papeža, cesarja in ljubljanskega mesta. Več ko verjetno je sicer, da so delo pri slavalokih vodili pač izkušeni jezuitski patri.

Ta dan, pravi kronist, je bilo v Ljubljani veliko priprav (magnus apparatus), veliko veselja, velika steka

¹ Za določitev sedanjih hiš, ki jih navaja »Historia« z imeni tedanjih hišnih posestnikov, mi je služil Müllererjev Seznam ljubljanskih hišnih posestnikov izza l. 1600, v arhivu Narodnega muzeja. Z dopolnjenimi podatki mi je služil tudi seznam, ki ga sestavlja ljubljanski mestni arhivar g. Fabjančič.

od Sv. Jakoba do šenklažva. (Po Valvazorjevi sliki iz 1681.)

ljudi in veliko zmagoslavje. O mraku je bil na gradu ognjemet (pulverei volatiles igni ex arce). Pri vsem tem slutimo kajpak očitno ali skrito vodstvo jezuitov, ki pa priznavajo svoj delež pri slovesnosti samo v poročilu o dvanajstih odrih (theatra), ki so jih postavili ob poti, ki se je po njej pomikala procesija. Odri so stali pred hišami meščanov in plemičev, ki so — kakor jih pohvali kronist — požrtvovalno prevzeli skrb za vse potrebno. Oskrbeli so igralcem obleke (res pro personis induendas), bogato okrasili odre od zgoraj in od spodaj (superne & inferne) ter prevlekli stene z dragocenimi preprogami (preciosis aulaeis).

Na teh odrih je bilo videti »različne in žive prizore« (diversa & viva spectacula) o svetnikih. Namenjeni so bili ljudstvu, da bi jih gledalo, ko se je s procesijo vračalo od šenklavža proti sv. Jakobu. Kronist nam točno opiše značaj teh prizorov; šlo je za »žive slike« ali alegorije, kajti dobesedno pravi: »(Prizori so se predstavljali) s tolikšnimi pripravami (cum tanto apparatu), da osebe sicer niso govorile (ut licet personae nihil loquerentur), toda je že blek oblek in potrebščin (ipse vestium & rerum necessarium splendor) sam po sebi vplival na duše gledalcev. Vrh tega je bil na vsakem odru pritrjen napis, ki je bralca poučil« (str. 103—104).

Na slavolokih in na odrih so kajpak nastopili jezuitski dijaki. »Historia« o njih številu za to leto ne poroča. Prvo število dobimo šele za 1627, ko jih je bilo 70 (str. 123). Naslednja števila je zabeležena 1635, ko jih navaja nad 90 (str. 143).

Prvi oder je stal pri hiši plemiča Jurija Kaisela v bližini rotovža (sedanja hiša št. 6^a na Mestnem trgu). Na njem je bil postavljen Marijin oltar, na obeh straneh pa obešeno »vojaško orožje«. Pred Marijino podobo je stal sv. Ignacij v španski obleki (Hispanice indutus) in je s sklenjenimi rokami molil. Zgoraj je bil napis: »Dosljej svetu, poslej Bogu« (Hactenus mundo, in posterum Deo).

Drugi oltar je stal pri hiši Franciška Pellizerola (sedaj Mestni trg št. 23). Na njem sta bila na eni strani dva reveža, ki jima je sv. Ignacij dajal svoja dragocena oblačila, od njiju pa sprejemal raztrgane cunje. Na drugi strani je bil angel, ki je udarjal na boben, kjer je bil napis: »Klic božji« (vocatio Dei). Zraven je bil drugi angel, ki je klical vojščake pod zastavo Kristusovega križa, medtem ko je prvi klical: »Poslušajte, narodi, če hoče kdo hoditi za menoj, naj se odpove samemu sebi in vzame vsak dan svoj križ ter hodi za menoj!« (Lk 9, 23.) Više je bil napis: »Razdelil je, dal revežem!« (Ps 111.)

Tretji oder je bil pri Naumanovi hiši (ki je po doslej znanih podatkih ni mogoče določiti). Na eni strani je stala blažena Devica s krono na glavi. Spodaj je klečal sv. Ignacij, oblečen v romarja, s palico, klobukom in rožnim vencem. Molil je s sklenjenimi rokami med dvema angeloma, ki sta trosila rože nanj. Zgoraj je bil napis: »Sv. Ignaciju se blažena Devica pogosto prikaže«.

Četrti oder je bil pri hiši Janeza Krstnika Bernardinija (sedaj Mestni trg št. 19). Na tem odru je stala Pokorščina. Videti je bilo, kako odriva od sebe zlate čaše in denar. Zraven je stal deček z jarmom v roki. Ob njej je stala Čistost, ki je držala v roki šop lilij in drugih cvetlic. Sv. Ignacij pa je klečal v redovni obleki (kronist piše: more nostro vestitus) z biretom poleg sebe in z rožnim vencem v roki zraven njih. Napis se je glasil (po Mt 19, 21): »Prodaj, kar imaš, in hodi za menoj!«

Peti oder je bil pri Viskoyevi hiši (sedaj Mestni trg št. 18). Na njem je bilo videti ustanovitelje redov. Na sredi je sedela Vera (Religio) s knjigo redovnih pravil (liber regularum) v desnici in križem v levici. Na desni je bil sv. Francišek, ki je sprejemal stigmata od križa. Sv. Dominik je imel v desni knjigo, v levi lilijo, pri nogah pa zemeljsko oblo z gorečo površino. Dalje so bili na odru sv. Benedikt, sv. Brunon, sv. Bernard, vsak s svojimi znaki in oblečen v svojo redovno obleko. Sv. Ignacij je bil v jezuitski obleki in je držal

² Pri Potočniku n. n. m. pomotno št. 26.

v rokah knjigo konstitucij z imenom Jezusoviš. Zgoraj je bil napis: »In sam Najvišji ga je ustanovil« (Ps 86).

Šesti oder je stal poleg Hillerjeve knjigovoznice (penes librariam officinam D. Hilleri; o Hillerju knjigovozu poroča Valvazor, Ehre, XI, 696; gre za sedanjo hišo št. 22 na Mestnem trgu). Na tem odru je stal sveti Ignacij v domači obleki in z biretom na glavi. V rokah je imel rožni venec in knjižico eksercij. Zraven je bil sv. Francišek, oblečen v izbrano francosko nošo (eleganter gallico habitu vestitus), kako se s štirimi tovariši pridružuje Ignaciju. Nove došlece mu predstavlja angel. Napis je slovel: »Vsak človek se bo pridružil sebi podobnemu« (Eccl. 13).

Sedmi oder je bil precej dolg. Stal je pri Gajanzellijski delavnici (sedaj Stari trg št. 1) in še dalje. Na odru so stale štiri pošasti (larvae), ki so druga v drugo bruhale puščice iz gobcev, in sicer puščice laži, obrekovanja, zmerjanja in sovraštva. Zraven so bili štirje kovači, ki so kovali kopja za preganjanje porajajoče se Jezusove družbe; hudič pa jim je gonil meh. Zgoraj je bilo videti Kristusa, kako nosi križ in govori: »Jaz sem z vami!« Prikazuje se sv. Ignaciju in tovarišem, ki je nad njimi bil napis: »Potrpeljivosti vam je treba!« (Hebr. 10, 36.)

Osmi oder je bil pri Pittorferrijski hiši (sedaj Stari trg št. 11^a). Na njem se je visoko dvigala popolnoma opremljena ladja, ki je bila na poti v Indijo. Na vrhu glavnega jambora je bilo napisano »Argo S. Spiritus« (Ladja Sv. Duha), na sredi jambora pa je stal sv. nadangel Mihael. V sredini ladje je bil sveti Francišek Ksaverij s knjigo evangelijev v levici in romarsko palico v desnici. Njegova tovarišija so bile štiri poglavitne čednosti s svojimi znaki. Na zadnjem koncu ladje je bila ljubezen z gorečim srcem; ona je gnala sv. Franciška, da je šel oznanjat evangelij v Indijo, in ga je spremljala tjakaj. Veslali so ladjo štirje angeli. Napis se je glasil: »Pojdite, hitri angeli, k razprostranjenemu in razkropljenemu rodu, k strašnemu ljudstvu, ki mu ni para« (Iz. 18). Spredaj je stal trobentač, ki je udarjal tudi na boben. Na eni strani je imel napis: »Mir z Bogom«, na drugi pa: »Odpušcanje grehov«. Pred ladjo je plaval Neptun, ki je grozil oceanu s svojim trirogljem, da bi dovolil popotnemu varno pot.

Deveti oder je stal na malem trgu, od koder se gre peš na grad« (ad plateolam qua sursum ad arcem pedes ascenditur), najbrž ob vhodu v ulico na Reber. Na sredi odra je stala cerkev. Na eni strani je bil sv. Ignacij, na drugi sv. Francišek, oba z biretom na glavi, vsak z motiko v roki. Pred skupino je stal angel, ki je iz vrča izlival vodo in je predstavljal milost božjo. Okoli njih so bile vse štiri strani neba, napis pa se je glasil: »Pojdite tudi vi v moj vinograd!« (Mt 20, 7.)

Deseti oder je bil pod lipo pri vodnjaku. Mišljen je vodnjak, ki je bil pred starim rotovžem, sezidanim 1279 (in podrtim 1484) na sv. Jakoba trgu. Vodnjak so pozneje opustili (1771 je bil suh) in so napeljali vodo vanj šele potem, ko so podrli stari jezuitski kolegij (prim. Vrhovec: Topografski opis Ljubljane. Letopis Matice Slovenske 1885, 190). Na tem odru je stala cerkvena stavba z vitkim zvonikom. Tesno zraven sta stala vsak na svoji strani sv. Ignacij in sv. Francišek. Oborožena sta bila z rimskima sekirama (securibus Romanis). Na eni je bilo napisano »Pobožnost«, na drugi »Učenost«. Spodaj je čepela strašna zver, na njej pa še ena in le-ta se je poganjala proti svetišču, da bi ga razdejala. Svetnika sta jo vsakokrat odgnala. Napis je pojasnjeval: »Branik Cerkve«.

Enajsti oder je stal ne daleč od jezuitskega pokopališča, v neposredni bližini šentjakobske cerkve, in je bil izbrano okrašen (elegantissime exornatum). Napis je velel: »Apostol Indijcev«. Na vzvišenem mestu je stal sv. Francišek. V eni roki je držal srebrno skodelo, v drugi pa iz pušpana spleteno kropiko. Zraven njega sta bila dva indijska citraša (fidicine), sijajno oblečena in s pavjim perjem okrašena. Okoli je bilo razpostavljenih 12 etiopskih dečkov, zgolj v kratke škornje obutih, sicer

(Nadaljevanje na str. 115.)

³ Potočnik navaja n. n. m. pomotno št. 15.

O GUMBIH

Samo pomislite, kaj bi bilo na svetu, če ne bi bilo gumbov. Jamčim, da svet v enem tednu propade.

So malenkosti, ki jih človek prezira, da, včasih celo preklinja, a živeti brez njih ne more. In tako je tudi z gumbi...

Gumbi so različni po kakovosti in obliki, a eno lastnost imajo vsi, in to je, da jih ni, kadar jih rabiš. Je že tako. Sežeš v žep po robec — izvlečeš gumb. Sežeš v prsni žep po uro — izvlečeš gumb. Vsi žepi telovnikov so jih polni. Odpreš posodo za sladkor — najdeš gumb. Iščeš star zdravniški recept — v kuverti se Bog ve koliko časa že dolgočasi gumb. Ali ni morda tako? Druga stvar pa je tedaj, ko ga rabiš. Rad bi poznal tistega človeka, ki bi v trenutku našel gumb, če bi ga potreboval. Ni ga! Ne takega človeka in ne gumba. In če preobrneš vse stanovanje, ga ni! Kakor zakletu! Sicer pa to itak vsakdo ve iz lastne skušnje.

Hočem s tem reči, da za gumb ni važno, ali je štirioglat, trioglat, ploščat ali polkroglast, z dvema luknjama ali s štirimi — nel! Važno je pri gumbu v prvi vrsti, kakor je že omenjeno, da ga ni, kadar bi moral biti.

Gumbe delimo v dve vrsti. Prvič: v gumbe (po domače: knof) in v gumbe, ki jih uporabljamo za pritiskanje (pri zvoncih itd.).

Zivljenje brez prvih (knofov) bi bilo brez dvoma nemogoče. Gumbi so gonilni moment za razna dejanja, pa naj bo to na moralnem, literarnem ali katerem koli že polju.

Kako bi le bilo, če bi ljudje nosili hlače v rokah! Mislim namreč na ta primer, ko ne bi bilo gumbov. In ko bi jih le za trenutek spustili...

Gumbi ali knofi pa imajo še podvrsto, to so gumbiči pri ovratnikih. Oboji — prvi kakor drugi — so gonilni moment domačih dram, ki so tedensko na repertoarju, zlasti v nedeljo zjutraj. Znana slika: mož si oblači srajco in si nadeva ovratnik. (Ne vem, zakaj se moram smejeti ob tej sliki, ko je prav za prav tragična.) Mož si nadeva ovratnik. Med vratolomnimi gibi, polglasnimi vzkliki, pregovori in škripanjem z zobmi sfrči gumbič pod omaro ali pod posteljo ali kamor koli, vedno pa tja, kjer ga ni mogoče najti. Ko se mož skloni, da bi ga poiskal, mu odleti še gumb s hlač in jo ubere za svojim sorodnikom.

Samo pomislite, koliko jutranjega tihožitja bi izginilo z gumbi. In koliko veselja, ko ob veliki noči najdeš pod omaro cele zbirke gumbov, ki se dolgočasijo. Ali pa: sijajna slika, kako si mož šiva gumb. Ha, ha! Tak prizor ima v vsaki komediji zajamčen uspeh. Ko konča s šivanjem, ima vse prste preluknjane in srajco prišito na spodnje hlače.

Da, da! Gumb je važen faktor pri smešnicah, celo dramatik se ga poslužujejo in gumb se svoje važnosti zaveda...

Kaj bi brez gumbov ljudje, ki mečejo svetle gumbe v puščice ali pa nabiralcu za zimsko pomoč? Kaj bi se zgodilo? Cerkovnik ne bi imel lepe zbirke gumbov vseh barv, dob in slogov in odpadel bi mu lep postranski zaslužek prodajanja gumbov. Koliko jeze bi bilo manj pri komisijah, ki odpirajo nabiralnike in najdejo med morebitnim denarjem tudi gumbe. Na noben drug način ne bi dosegel tisti, ki je spustil gumb skozi zarezo, da bi sam gospod predsednik komisije zaželel: »Tega človeka bi pa rad spoznal...!« Ali pa umetniki, ki so jim

tla prevroča, pa se podijo med nebom in zemljo po vrvici s fizičilkami v rokah in potem nabirajo med gledalci. Gotovo ni brez vzroka, da ti »nadljudje« že po malo časa zapuste svoj vzvišeni poklic in se javijo pri kakšnem večjem krojaškem podjetju kot solastniki z veliko zalogo uporabljivega materiala.

Kaj bi brez gumbov počenjal moj prijatelj ščuka, priznan literat, soliden mož itd., itd. Kadar se srečava na ulici, me nagovori in potem me ves čas drži za gumb, kakor bi se bal, da mu odrčim. Toliko časa mi ga vrti, dokler mu slednjič ne ostane v rokah. Takih ljudi, ki trpe za to boleznijo, je mnogo! Drugo vrsto tvorijo zopet taki, ki delajo te poskuse pri sebi in to toliko časa, da imajo vse gumbe v hlačnici ali v škatlici za vžigalice, tam pa, kjer bi moral gumb po svoji službeni dolžnosti biti, gleda v svet le nekaj prestrašenih kocin, ki čakajo novega priseljenca...

Koliko zabave bi izgubili z gumbi! V ljudski šoli sem le malokdaj prišel domov s popolno zbirko. Ne pravim, da je bilo to zabavno zame, niti najmanj, na vsak način pa za one, ki so mi jih porezali — navadno že po prvi uri.

Koliko gorja bi bilo brez gumbov! Ne bi se mogli pravilno odločevati v važnih zadevah, kakor moremo storiti to sedaj, ko nam je treba samo prešteti gumbe: da, ne, da, ne, da! Torej: da! Če ti zadnji gumb manjka, je seveda »ne«! Najlepši dokaz, da je govorjenje o usodi budalost in da so vsemu krivi le gumbi.

Potem pa zadeva z dimnikarji in belimi konji. Koliko sreče bi človeku ušlo, če se ne bi prijemal za gumbe. Obupno bi bilo brez gumbov, kajti prepričan sem, da se vsaj polovica vseh študiranih ljudi krepko prijemlje za gumbe. Brez ozira na to, da niso popolnoma prepričani o resničnih posledicah, od katerih je najbolj gotova pač ta, da ti po dvajsetih srečanjih ostanejo vsi gumbi in hlače v rokah. Prav gotovo sreča, da imamo roke...

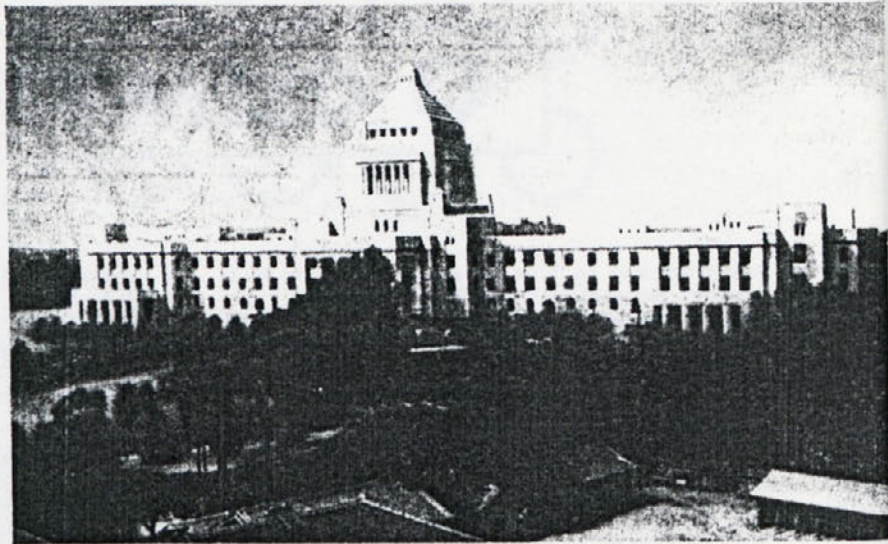
Potem so še drugi gumbi, ki so bolj pritiskalnega značaja. Recimo pri zvoncih. Kakšen užitek ima človek, ki potisne poleg gumba zobotrebec in odide! Zvonec besni... Nekateri so mnenja, da to kvari gospodinjo živce, medtem ko se drugi postavljajo na stališče, da je tudi gospodinji treba sredi dolgočasnega dela narediti nekoliko zabave. Drugačna je seveda stvar, če ti začne zvonec brneti opolnoči, stanuješ v šestem nadstropju in ne znaš odklopiti toka. Včasih so pravili, da je tako potiskanje zobotrebcev v zvonec znak pubertete. Mogoče! Na vsak način pa je psihološko-opazovalno zelo zanimivo!

Posebno poglavje sestavljajo gumbi pri pokvarjenih avtomatih. Potisneš skozi špranjo dva novca po pol lire in ti že prileti po žrelu mlo za britje, film in tri lire povračila. Kdor je količkaj podjeten in ima vsaj nekoliko smisla za gospodarstvo, bo stalno podpiral to tvrdko. Navadno taki ljudje že po enem tednu začnejo s trgovino v malem...

Toliko o gumbih! Človek mora nehote priznati, da je gumb skoraj živo bitje. Svetuje nam, zabava in jezi nas, prinaša nam srečo, prerokuje nam, skrbi za našo moralno plat, skrbi za telovadbo (iskanje pod omaro), nas varuje prevelikih izdatkov (nabiralniki!) — skratka: on je naš največji prijatelj in mislim, da ne bi bilo napačno, da bi mu posvetili vsaj eno ulico.

Samo pomislite, kaj bi bilo na svetu, če ne bi bilo gumbov. Jamčim, da svet v enem tednu propade...

Od sončne zibeli ...

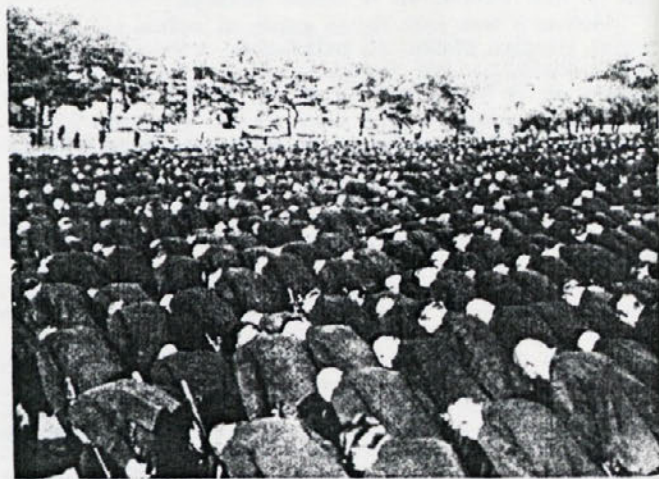

Cesarska državna zbornica, najbolj veličastno poslopje na Japonskem. Za zgradbo, ki stoji na 4000 betonskih opornikih, so porabili 9000 ton jekla. Srednji stolp je 70 m visok.

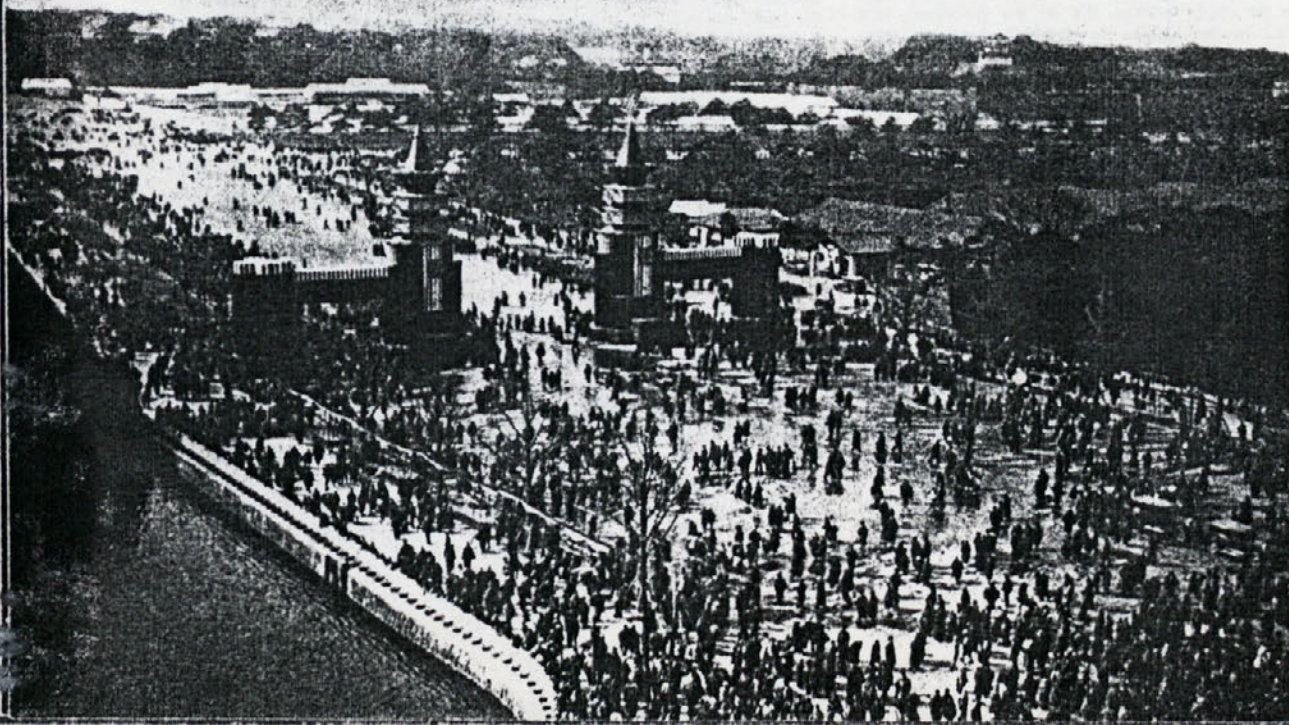
Cesar Hirohito se vrača iz svetišča, zgrajenega v spomin 30.000 bednikom, ki so po velikem potresu l. 1923. tod zgoreli.

Oris globokih duševnih in vnanjih razlik, ki vladajo med najmočnejšima zastopnikoma skrivnostnega Vzhoda in smo ga v debelih potezah podali v prejšnji številki Obiska, je treba še dopolniti z bistveno oznako dežele vzhajajočega sonca. Ta se namreč najjasneje kaže v čudovitem spoju vzhoda in zahoda, tako značilnem za pravo japonsko življenje. Kipling ni imel prav, ko je trdil, da se vzhod in zahod nikjer ne srečata. Dokaz so japonske ulice, noša prebivalcev, življenje doma in v javnem. Poleg coklic in kimonov najmodernejši evropski kroji in obutev, poleg morja lesenih zgradb nekaj pravih ameriških donebnikov, poleg starinskih zabavišč s prastarimi ljudskimi igrami pariške kavarne in ameriška kinogledišča. Skratka: Japonec je ohranil vse staro in častljivo, ki v njem najde pravi duševni mir in notranje ravnovesje, a hkrati se strastno vnema za vse lepo, veliko in koristno, kar mu je pokazala napredna piat tujine.

Havaji pa se ne dajo spraviti v skope besedne okvire, njihovi čari prekipijo vsako bistvenih oznak. Eno drži: tod siplje narava iz roga obilice ko malokje na svetu. Vse žitje in bitje bohotno kipi: vse je globoka naravna življenjska radost.

Cesar na obisku pri tokijski policiji. Velika armada stražarjev se klanja vladarju v pozdrav.

»Babasaki« vrata, ki vodijo v cesarjevo palačo. Stevilne množice se tu nagnetejo, kadar pride vladar, tod mimo.

do havajskih čarov

Narodni sport je rokoborba. Januarja in maja so velike tekme, na katerih nastopajo najvidnejši borci. Pred tekmo se razkazujejo občinstvu v dragocenih predpasnikih, po zmagi pa potujejo po deželi.

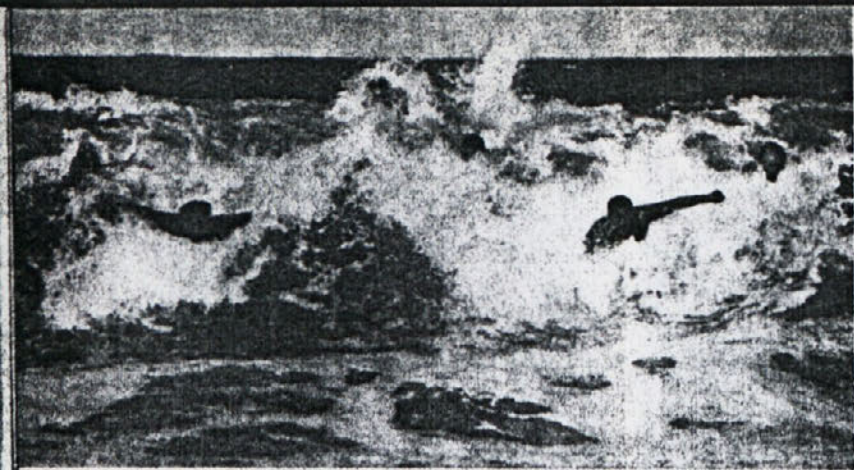
Japonci ljubijo prav vroče kopeli. V Beppuju (Kijušu), ki so nekake Japonske Karlove Vary, vidiš mnogo takih korit z vročo žvepleno vodo. Japonci se zdravijo tudi z ognjeniškim blatom, ki si ga vročega polagajo na život.

Gora Asam bruha. Leži v osrednjem Honšuju in čisto strahotno besni. — Ognjenik spada k 50 še delujočim, ki so raztreseni po japonskem otočju. — (Fotografija iz razdalje 4 km).

Ostanek ognjenika Molokini, ki spada k havajskemu otočju. Rob žrela štrli kot rogliček iz vode. Na zadnjem koncu stoji svetilnik.

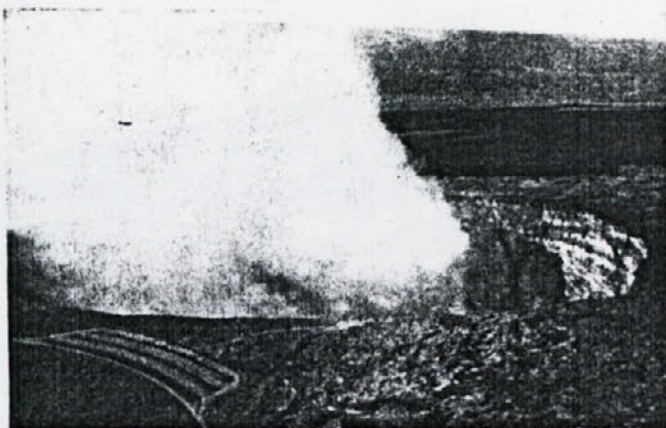
Plavalna tekma v besnih vodah blizu Honoluluja. — Na levi slavni plavač Kakanamoku.

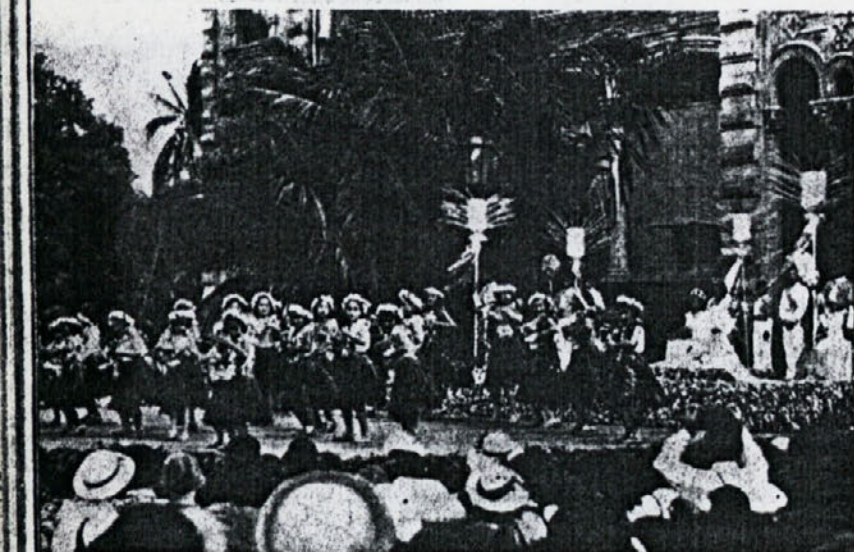
Takole spreten moraš biti, če hočeš v guamskih vodah priti do okusnih rib. Metanja mreže se pa ne naučiš v petih minutah, pravijo domačini.

Zbirka steklenih krogel z japonskih ribiških mrež, ki so se odtrgale in prepotovale silne razdalje do midwayskih otokov.

Zrelo slavnega ognjenika Kilauea. A ker svojo pipo miroljubno kadi, so kraj njegovega ustja uredili prostor za avtomobile.

Cvetlični ples havajskih deklic. Izbrale so si majsko kraljico in po stari šegi ji plešejo v čast.

Ananasovi nasadi na Molokajih. Ker primanjkuje dežja, možje zavarujejo rastline s posebnim papirjem, ki preprečuje preveliko izhlapevanje in nežne korenine varuje pred tropskim soncem.

Bitka v kostanjevi senci

(Slike na predzadnji strani ovitka)

Sonce je že prikukalo izza vrhov dvoriščnih dreves in se razlilo po »bojnem« polju, kjer se bodo spoprijeli na življenje in smrt tisti iz mestnega okraja, ki mislijo, da imajo krogle za balinanje na vrvici tako, kakor mestna gospoda psičke. Preden začnejo in se vsi zberejo, vrže še vsak nekajkrat kroglo po igrišču, da bi ujel razdaljo v roko, kajti šlo bo za centimetre in še manj. Šlo bo pa tudi za čast in notranja fronta — gledalci in »drukarji« bodo pridno brusili jezike.

»Čas je, da začnemo,« se oglasi sodnik, ki bo sodil dolge, kratke in stranske krogle. On ima glavno besedo. Kar reče, to drži. Važna in odgovorna naloga. Če zine napačno, pa gre čast nedolžna po gobe. Zato pa ima v levici meter dolgo palico, v desnici pa nož. Z njim reže mater zemljo, dela rise da ve, od kod se je krogla premaknila, s palico pa pomeri, če nasprotni igralec premakne nasprotno kroglo. Če jo premakne več kakor za meter, gre njegova krogla dremat v kot. Po igri pa reže sodnik klobase, seveda z drugim nožem, ker sodniška čast in odgovornost sta zvezani tudi s primerno sladkostjo. Med igro že si pripravlja teren in si moči podlago.

»Saj še nismo vsi,« se oglasi dolgi Bršlin. »Franceta še ni. Ta je vedno zadnji, kakor pasji rep.«

»Si že začel gobec otesati,« mu vskoči nič krajši Stane. »Če bi imel tako dobro roko kakor imaš jezik, potem bi lahko igral namesto nas vseh.«

Vtem pa že pristopica pasji repek in izbruhne poln koš opravičil.

»Je že dobro. Ti boš igral naprej. Ker piješ samo malinovec, imaš najbolj mirno roko.«

Ta ga je užaljeno pogledal, ker je prejšnji večer plačal liter in je res prišel malo na vrsto, kar pa še ni dokaz, da je bil kdaj abstinent. Kajti on je vnet dokazar, to pa še ni dokaz, da bi bil abstinent. Nekoč je dve uri dokazoval, kakšna je razlika med luknjo in odprtino.

Vrgel je balinčka, potem pa se je sklonil, počepnil na desno nogo in vrgel kroglo. Napeto je gledal za njo in ni vstal prej, dokler se ni krogla ustavila.

»Aaa, ta pa že umira,« se dere navdušen kibic na klopi. »Na, pa je umrla.«

»Kratka je,« je skesano vzdihnil dokazar, obenem pa je v srcu sklenil, da se bo poboljšal.

»Nič ne maraj,« tolaži soigralec. »Nas je še nekaj.«

»Le bodite,« pravi nasprotnikov prvi igralec. »Tale bo moj. Ga že voham.« Skrbno se je pripravil, malo podrsal z nogo, se sklonil in iztegnil roko.

»Ta pa ni prehlajena,« se sliši glas iz notranje fronte. »Lepo teče. Aaa. Se je že sprevrgla. No, nič čudnega, saj ti roka še po kozarcu diši. Postrani teče, kakor ti.«

Igralec pa stoji na sredi in se vije v nasprotno smer, kakor krogla teče. Zvijaja se kakor kravji rep, ki ga pikajo nadležne muhe.

»Naši,« se oglasi igralec na drugem koncu igrišča. »Naslanjaj se na našo, pa ne kratko.«

»Ta je pa nevarna,« vpije navdušen gledalec in v navdušenju položi vrček nazaj na mizo. »Ta se mora nekam nasloniti, skozi ne more. Aaa. Je že skozi. Smola. No ja, no ja, pošten kristjan vedno skozi pride.«

»Kar tako naprej igrajte,« vzpodbuja igralec na drugem koncu. »Sedaj je lepa igra. Samo naslanjajte se.«

»Na,« pravi Bršlin nasprotnemu igralcu, »tu imaš stol, pa se nasloni nanj. Ne boš zgrešil, le ubogaj me. Na kroglo se pa ne boš naslonil.«

»No, Bršlinček! Pa ga vzemi. Le poglej jo, ta tako lepo teče, kakor ti, kadar te pride žena iskat v gostilno. Tako, je že na balinčku. Sedaj si pa le vzemi štirinajst dni dopusta in na tisti stol sedi. Pa še domov sporoči, naj ti jesti prinesejo.«

»Bravo, Ivan! Takega pa še nisi naredil, od kar imaš dolge hlače. Strela! Le poglej, kako igrajo,« razlaga brkač svoji ženi, ki je prišla možu pomagat gledati.

»Joj,« si misli Bršlin, »sedaj pa gre za balinarsko čast.« Skrbno se pripravi: najprej si popravi očala, se dvakrat odkašlja, potem pa z levico pogladi kroglo. »Četrt konjske sile bo dovolj,« si misli in spusti kroglo. Vse napeto gleda. »Kratka, dolga, stranska, lepa,« taka ugibanja letijo za kroglo.

»Uuu! Vzel ga je. Ta je pa od vraga. Bravo Bršlinček! Sedaj ga pa le daj kozarec, saj si ga zaslužil.« Navdušeni gledalci vstajajo s stolov, stezajo vratove in le malo manjka, da ne pošljejo odposlanstva, da bi mu čestitalo. Bršlin pa se zadovoljno pogladi po trebuhu in ponosno odkoraka po sredi igrišča na drugi konec ter se reži na vsa usta.

»Štiho, sama je. Daj, počí jo po glavi. Če udariš suho, bo osmica.« In ta se pobožno pripravi, kakor vsi njegovi predniki. Tri korake in krogla že frčí po zraku. Pok! Zadel je v polno, da revica zleti v planke, kakor torpedo v ladjo. Seveda to junaško dejanje tudi ne ostane brez odobravanja. Ni kar tako zadeti kroglo na dvajset metrov in to tako, da mora pasti krogla najprej na kroglo. Temu se pravi znanstveno »les«. In samo ta igra je pri pravovernih igralcih v čisljih.

»Daj, Marino, ti si naše zadnje upanje. Igraj na balinčka in če ga premakneš samo za pet centimetrov, pa jih bo šest.«

Marino, zadnje upanje se globoko skloni in kar more potrudi. Toda krogla je kratka in balinček se obrne samo za dva centimetra.

»Hitro mu prinesite golaž, saj vidite, da je omagal in je dal prekratko,« se zadere kibic.

In tako gre igra naprej: igralci se trudijo, da bi kar najbolj naredili, kibici pa vzpodbujajo.

»Meter,« odloči sodnik in krogla roma v kot, na števcu pa piše narejene punte.

Dvajset, dvajset. Še enega, kdo ga bo naredil, zašumi med gledalci. Še bolj napeto gledajo, igralci še bolj previdno igrajo. Poslednji igralec skrbno spusti kroglo. Od te je vse odvisno. Vse napeto gleda in bulji v muhasto kroglo. Za centimeter je prekratka in ta centimeter je odločil. Igra je bila napeta in trda.

»Saj bi dobili, pa sem snoči preveč kozarec vrtil,« tolaži Bršlin. »Daleč smo pa le prišli, skoraj na konec.«

»Živeli naši,« vzklikajo veselo »drukarji« zmagovalca, nasprotni tabor pa se tolaži, da bo drugič bolje. »Sicer pa tudi naši niso igrali slabo. Če bi imeli malo več sreče, bi šli pa oni po gobe. Tista osmica je naše pokopala. Saj je lepo zadel, pa je imel smolo, da je pobral vse skupaj. Če bi imel Luka več sreče in bi se takrat naslonil na kroglo, bi pa one pokopalo.«

Tako modrujejo »drukarji«, potem pa družno sedejo za mizo in skupaj proslavljajo lepo igro.

Končana je borba za življenje in smrt. Eni so dobili, drugi pa skoraj, recimo moralno. Balinarska čast je na obeh straneh rešena, kolikor pa še ni, pa še bo, kajti tam se že dviza natakara z veliko polno steklenico, ki je podobna litru, samo malo večja je. In okrog te steklenice se bo znanstveno ugotovilo, »kdo kriv ne-sreče je velike«.

LEA

bogata hči trgovca Kolarja. Vsak dan se oglašajo snubci. Ko jagode na rožnem vencu se vrste. Ž veliko vero in trdnim pogumom vstopajo. Morda jih le obsije žar njenih oči, jim zavalovi prijazen nasmeš nasproti in mehka roka poišče zavetja pri njih. Lea vse po vrsti odbija.

Sama sedi v sobi. Široke oči ji neutrudno zro skozi okno ko preseca dlan. Lastovke se tam zbirajo na cerkvenem slemenu, njihovi cvrkutajoči glasovi drhtijo v zlatem žarenju sonca kakor daljno, brezmejno hrepenenje.

»Zdaj je konec vsega,« zaječi od bolečin. Sključi se v dve gube in zasadi zobe v spodnjo ustnico. »Zdaj je konec med nama.«

Misli na Pavleta, mladega zdravnika, ki ji je sporočil, naj pozabi, kar je bilo med njima. V kratkem da se bo poročil z Langovo Julčko, ki je edina draga njegovemu srcu... Tako strašna je ta misel. Srce ji hitreje požene v utrip, grlo se ji stisne in s pekočo bolečino v prsih se mora odmakniti od okna. Glava se ji upogne in brez moči skloni na prsi. Zdaj je konec vsega. Ustnice zastojno podrtavajo in trudne sprašujejo: »Zakaj, zakaj?« Saj je bil tako dober z njo vse dotlej. In ona ga je ljubila z vso dušo in srcem. Vse prav od tistega trenutka, ko ga je bolna iz postelje prvič ugledala. Ah, tako dobro se še spominja tistega dne. Ležala je v postelji bolna, hudo bolna. Ko se je prebudila iz težkega sna in dvignila trudne trepalnice, so sijale njegove oči nad njo. Zaskrbljeno jo je pogladil z roko po potnih laseh in ustnice so smehljačo sepetale:

»Lea, ne smeš umreti, ne smeš!«

Stal je ob njej in ji gledal v oči. In ona je gledala njega. Tako toplo ji je bilo takrat v duši. Jasno je vedela, da bo ozdravela. In ko je res ozdravela, ko je že smela zavita v plašč stopiti na vrt za trgovino, je hodil ob njej in ji ves srečen govoril:

»Jaz sem te rešil, Lea, razumeš? Jaz! Lahko bi zdaj že počivala v krtovi deželi. Pa sem te rešil, Lea, ker te imam rad.«

Njegove besede so ji tistikrat prevzele vso dušo. Zeljno je od tedaj povsod iskala njegovih polnih, jasnih oči, ki so jo vse noči spremljale, da se je ob zori prebujala z drhtečimi ustnicami in razprostrtimi rokami v razkošno žarenje novega jutra. Dve leti njune ljubezni se ji je zdelo ko en dan.

Zdaj je konec vsega. Zdaj je konec sončne poti, ki jo je polna belih cvetov peljala v življenje. Zdaj je povsod tema, trnje in bolečina.

Onemogla se zgrudi v naslanjač.

Težke trepalnice se ji dvignejo visoko nad oči. Drobnih zenic ji strmita ko v grozi. Čisto bled je njen obraz, brez smehljača okrog ust, brez mehke v srcu. Kot mrzel mramornat kip sedi in nepremično strmi preko hiš. Brez konca jo zaliva bridkost. Tako tesno jo objema, da se ne more ganiti nikamor. Kakor začarana sloni brez volje vse dotlej, da sonce vzame slovo in se po sobi razvezne skrivnostna večerna sivina. Sele ko zaveje hladni večerni piš od daljnega molčečega gozda in ji oblije skozi odprto okno obraz in črne kodrave lase, ko zadehti po sveži zemlji in udari na uho razposajeni otroški smeh, tedaj šele se zgane in ostra guba se ji zareže po čelu.

Judež!... Kje neki hodi zdaj? Je doma? Morda sedi pri mizi in se zataplja v knjige. Pri tem pa misli na Julčko, ki je edina draga njegovemu srcu. In vesel smehljač mu obkroža ustnice. Ničesar več ne potrebuje. Ne, ničesar.

»Tudi prav!« nenadno zazveni leden smeh iz njenih ust in kljubovalno skoči kvišku. Spet čuti moč v nogah. Oči ji strme ostro in mrzlo ko zimski dan.

Trdo začne udarjati korak po sobi sem in tja. Mrak se vse gostejši nataka med stene. V gosti večerni sivini se zdaj pa zdaj razpro njene stisnjene ustnice in tedaj

zablisnejo med njimi snežno beli zobje. Zila v sencih ji udarja trdo ko kladivo.

V mestu že gorijo luči. Stopi k oknu in se zagleda v blede svetlobo. Dolga je vrsta svetlih prog. Čuje glasove in ropot voz. Prav v dno duše jo bijejo glasovi. Kakor mrzla roka so, grabijo in hrepenijo po njej. Gleda čez mesto, ki se ji zdi podnevi tako tesno in majhno, zdaj pa kakor morje, ki jo vabi v objem. Lahko bi se vrgla v življenje, ki ga živi toliko drugih. Veselo bi jo sprejeli medse. In skupaj bi hodili po poti pijanih trenutkov, po čarnem, strastnem ognju, kjer ne čutiš telesa ne duše, dokler bi ne zavila pot mimo tirnic, kjer počakaš lokomotive... Tudi Lea bi lahko šla po tej poti. Nalašč, zaradi njega, Pavleta. da bo videl, da si lahko poišče ljubezni tudi drugod. Zagnala bi se v vrtnice z vso strastjo. In ko bi šla mimo njega, ponosno zravnana, bi kvečjemu vrgla zaničljivo psovko za njim, hinavcem...

Na dolnjem koncu mesta nenadno završne lokomotiva. Ostri glas strese Leo in jo presune s tako silo, da ji vzkipi kri po vseh žilah ter ji srce in duša zaječita v grozi. Čuti se tako šibko, onemoglo in zapuščeno, da bi se vrgla komur koli na prsi in se do zadnjih solz najokala.

Nekaj nerazumljivega jo zgrabi tedaj. Mahoma se zravna, temne oči se ji zaleskečejo.

»Saj je konec med nama. Nikomur nisem več dolžna odgovora za svoj korak. Tudi jaz hočem živeti.«

Sunkoma se zaokrene. Zavalove ji prsi, zavalove lasje. Čez obraz se ji razgrne upor. Lepe obrvi se ji upognejo in sklonijo nizko na oči. V drobnih zenicah ji gori ogenj.

Prižge luč in stopi k omari. Z drgetajočimi prsti poišče v omari novo, dehtečo in čisto obleko. In ko je oblečena, stopi še pred zrcalo in si uravna mehke lase. Ogrne še plašč in trenutek zatem izgine po stopnicah...

Fantje strmijo za njo, ko gre mimo njih. Zarečih lic gredo za njo, ko zavije v gostilno. Oči se jim iskre, mokre ustnice jim vzdrtajajo.

Samo trenutek še in Lea sedi za mizo. Prav za zadnjo mizo v kotu. Fantje sedejo k njej, ko jim pomigne z roko. Brez besed si natočijo kozarce. Po gostilniški sobi valovi luč in ožarja sijoče obraze.

Fantje pijó.

Močne roke dvigajo k ustnam kozarec za kozarcem, vihar se jim nataka v žile, ogenj se jim vžiga v očeh. Lea gleda roke na levi in desni, beli zobje se smejejo izmed sočnih, rdečih ustnic. Skloni se k levemu kraj sebe in se zastrmi vanj:

»Zapoj, Mate!«

Izpusti njegovo roko in se obrne k drugim.

»Hočem, da pojete!«

V hipu se zganejo pred njo težke roke. Lea ve, da bi rade segle po njej in udušile vihar, ki jih kolje v prsih. A ona čaka in s svojim telesom trpinči njihove duše.

»Zapojte!«

Lea čaka. Drugikrat se je dvignil Pavel in pel je, pel. Zdaj se nihče ne zgane. Gledajo le v njene mlade oči, zrele sočne ustnice, enakomerno se dvigajoče grudi. Vsakdo bi se rad dvignil, a se boji rok okoli sedečih. Zgrabile bi ga in stolkle k tlom, predrzneža. In droben glas se nenadno utrga v temo.

»Lea naj zapoje!«

Na vseh ustnicah naenkrat zatrepeča beseda:

»Lea! Lea naj zapoje!«

Za trenutek se zazre Lea v njihove mokre ustnice, v čakajoče oči.

Fantom zastane dih, ko vzvalovi rahel glas preko sobe...

Počasi širi oči in upira pogled v luč pod stropom. Zavalovi med fanti, ko jih čarni glas zbode v kri. Roke se krivijo v pesti, v prsih jim zaječi... Da Lea nima srca? Naj zine še kdo, v prah ga zdrobe!

Lea poje.

Poje, joka, prosí. Vse bolj čuden je njen glas. Misli na Pavleta, na njegove ustnice, ki so nekoč pele. Njene oči so nepremično uprte v luč pod stropom. Kot zamaknjena strmi tja in poje, poje...

Poslednji glas zdrzne skozi bele zobe, krog teles se zamaje pred njo. Zdaj fantje vedo, da Lea ni brez srca. da Lea ni nepremagljiva... Vino se razliva po mizi in curlja čez rob... Naj curlja, naj se razliva, danes ne pojdejo domov, ne pojdejo... Zažvenkečejo kozarci, zatrepečejo duše...

Vrata se odpro, vstopi fant in dekle ob njem. Mladenič stopa moško in na videz mirno preko sobe. Sedeta k mizi ob zastrtem oknu. Lea ju gleda z bistrim očesom. Dekle — nadučiteljva Vida. Mladeniča ne spozna.

»Kako lepo je v tem vašem kraju!«

»Veliko tujcev zahaja sem in vsakemu se takoj priraste k srcu. Težko se poslavlja,« čeblja dekle. »Samo ta nesreča nocoj! Človek se prestraši, da še po sapo ne more. In prav zdaj na večer. Lep spomin na prvi dan, ki si ga doživel pri nas.«

»Si rekla prej, da se je ponesrečil mladi zdravnik Pavel, ki je šele tretje leto pri vas?«

»Da! Krasen fant, ta Pavel! In zdravnik, da malo takih. škoda, če bi umrl. Ljudje najrajši kličejo le njega. Stari šink ne pomeni več dosti.«

Lea kakor odrevenela sloni ob mizi. Spusti kozarec, ki ga je sukljala med prsti. Čez obraz ji dahne mračna senca. Počasi, prav počasi se dvigne in strahoma približa k mizi pri oknu.

»Oprostite! Kaj se je zgodilo nocoj?«

Dekle se obrne k njej.

»Še ne veste? Pavel Černe se je zaletel z avtom. Pred dobro uro so ga odpeljali v bolnišnico.«

Nič ne reče Lea. Niti besede v zahvalo. Za hip se sključi nad mizo kakor pod težo plaz, ki se je zgrnil nad njo.

»Pavel!« nato komaj počasi izdavi iz sebe. V obraz je bela ko zid. V kotu ustnic sta ji zarežani dve ostri bolešni črti. Luč pada na njene valujoče črne lase, na njen beli vrat in jo odeva v srebrn bleščeč pajčolan. Vsa je spremenjena.

Fantom pa vre kri v udih. Ha, morda ne bo nikdar več sedela med njimi. Zdaj je čas. Odtrga se Mate od njih in stopi k njej.

»K nam!« Duh po vonjivem vinu mu udarja iz ust. Ze stegne roko, da bi jo zgrabil čez pas in jo odvedel k mizi nazaj. A Lea se tedaj spet zave. S stisnjenimi ustnicami ga pahne od sebe. Mate jo izpusti in gleda z izbuljenimi očmi vanjo ves čas, ko si oblači plašč in nato brez besed trudno odide skozi vrata. Tako. Zdaj je odšla. Vrne se k mizi, zgrabi steklenico, jo nastavi k ustnam in pije, pije do zadnje kaplje, do dna.

Lea v svoji sobi brez moči zdrkne na posteljo. Med prsti stiska Pavletovo sliko in joka v blazine:

»Kmalu bi te bila izdala, Pavel! Odpusti mi! Le tebe bom imela rada do smrti.«

Na dolnjem koncu mesta ostro žvižga lokomotiva.

Zalosten in potrtn sloni Pavel na postelji, zavrt v bele odeje. V glavi ne čuti več tolikšne bolečine. Rana se celi lepo, tudi roko že lahko pregiblje. Gleda v drobne žarke, ki se spletajo v tisoč zlatih nitk na odeji. A gleda le z desnim očesom. Levo je izgubljeno. Z njim ne bo gledal nikdar več.

Včeraj ga je obiskala Julčka. Ko je zagledala bele ovoje, skozi katere je silila kri, je grdo spačila obraz in skrivila ustnice. Ko pa ji je povedal, da je levo oko razlito, se je z grozo stresla in po nekaj minutah že poslovlila od njega. Ni si je upal vprašati, zakaj tako hitro odhaja. A slutil je. Vso noč ni zatisnil očesa.

Danes je ostrmel, ko je zvedel, kaj je govorila prijateljici na hodniku.

»Ah, ne pogledam ga več. Ta pokveka! Prvi dan bi umrla ob njem. Brez očesa, hu...«

Neizmerno hudo so ga zadele besede, ki jih je slišal. Hujše so ga pekle ko razbolele rane. Razočaran in uničen je obnemel na blazinah. Tako je ležal dolgo uro.

Zdaj se počasi jasni pred njim.

Tema, ki mu je visela na očeh, se odmika nekam v neskončnost. V vseh udih čuti olajšanje. S temo se izgublja vse, kar ga je vezalo na Julčko. Počasi, a vztrajno se izgublja v dalji. Pred njim vstaja čudovita svetloba, čista in božajoča, ko da se pozlačeno sonce razgrinja pred njim. Sredi sonca se dviga ko lilija bela podoba, ki se mu smehlja in mu prihaja nasproti.

Zmeraj bliže prihaja, zmeraj jasneje se razgrinja pred njim. Zdi se mu, da jo pozna, da je že videl nekje ta obraz.

Tiho se mu nekaj hipov nato prelije čez ustnice: »Lea, ti...«

Planil bi k njej, jo objel in privil nase, razlil čez njene ustnice poljub, tako opojen in sladak, kakor ga še nihče ni okusil pod soncem...

Naslednjega dne se odloči.

Malo mizo si pritegne k postelji, razgrne bel papir pred seboj in zastavi pero:

»Tudi žališ me lahko, samo pridi, da se za hip odpočijem pri tebi!«

Pod oknom se radostno zasmee otrok.

(Nadaljevanje s str. 106.)

pa golih, ki so nosili loke na ramah in so bili s perjem okrašeni. Vsak je imel zlato posodo v rokah, vsi pa so hkrati z obema indijskima citrašema, kakor pravi kronist, sv. Frančiška v zboru tako ljubko obdajali, okoli njega plesali in peli, da bi jih bilo ljudstvo najrajši ves dan gledalo, če bi mu ne bili veleli, naj stopa dalje.

Zadnji — dvanajsti — oder je stal ob vhodu v jezuitsko pokopališče in sicer počez, tako da je kakor stena zapiral pot od trga. Na odru sta bila sv. Ignacij v duhovski obleki in sv. Frančišek z lilijo v roki. Oba sta si odstirala prsi, da bi prihajali vanje božji navdih. Stala sta v slavi sredi drugih ustanoviteljev redov. Napis se je glasil: »Videli smo jih med svetniki.« Za zastorom so bili godci (cytharedi), ki so igrali na svoja glasbila (in cytharis suis), medtem ko je procesija stopala mimo.

Ljudi je bilo toliko, pravi kronist, da so se trli od oltarja pa tja do Pittorferrijeve hiše. Po procesiji je imel škof slovensko pridigo (concionem lingua patria), v kateri je razložil, kaj so pomenili in predstavljali posamezni prizori na odrih. Okoli enajste ure se je nato začela slovesna služba božja, ki se je končala z zahvalno pesmijo, bobnanjem, fanfarami in streljanjem topičev.

Jezujska telovska procesija v 1622, ki je poznejše procesije, kakor domnevam, po blišču niso več dosežale (Valvazor jih omenja kot navadne procesije, gl. Ehre, XI, 697), je potemtakem nele zanimiv, ampak tudi važen primer baročne gledališke umetnosti na slovenskih tleh.

Šentjakobska cerkev v jezuitski dobi. Pred njo Valvazorjeva Marijina soha. Na levi in desni stari in novi del jezuitskega kolegija; na desni je danes trg sv. Jakoba. (Slika je narisal l. 1682 sam Valvazor.)

Kaj pripovedujejo stare slovenske podobice

ANTE GABER

(Konec)

Na podobicah so nam ohranjene tudi narodne noše iz prejšnjih stoletij ter n. pr. na tu reproducirani podobici Brezmadežne vidimo ženo z nazaj zavezano pečo v dandanes skoraj že pozabljeni »žlahtni jopi«, na dražgoški sv. Luciji vso kmečko družino, na podobici iz Ruš pa meščansko nošo okrog leta 1800.

Kakor mesta, cerkve in znamenja ter slike in nošo so nam pa podobice ohranile tudi podobo naše vasi s kmečkimi domovi, kozolci in poljem ter gozdovi. Dr. Janezu Ev. Kreku najbolj priljubljene planinske vasi Prtovča nikakor ne moremo tako nazorno fotografirati kot nam jo kaže podobica Marije Pomočnice ter je na njej natanko vidna tudi vsa hiša, kjer je dr. Krek vedno stanoval.

Pa tudi drugače so za našo zgodovino podobice zanimive, saj na velesovskih podobicah pričajo vojaki, da je bil tam ob časih vojn Avstrije z Italijo v opuščnem samostanu lazaret, a na francoske vojne in ilirsko dobo nas spominja tu objavljena podobica s Šmarne gore.

Na božjepotnih in bratovskih podobicah so natisnjene večkrat tudi slovenske pesmi ter imajo zato podobice tudi pomen za našo književno zgodovino.

V cerkvi Marijinega Oznanjenja v Ljubljani so posebno častili Marijo dobrega sveta in ohranjeno imamo 20 kitic dolgo »Pesem, inu proshne k' Mariae te kraljice dobriga sueta«, a tudi take litanije. »Pesem od Matere

boshie« nam opeva in kaže silno razširjeno Marijo Pomagaj iz ljubljanske križevniške cerkve. Prav lepa pesem je tudi na petrovško Mater Božjo, enako pa tudi »Pefem od Matere boshje zhiftiga Ipozhetja«, a vsa je poleg slike litografirana, 11 kitic dolga »Pesem od Dvice Marije na Sladki gori«, za njo pa še druga podobna pesem iz l. 1854.

Kakor že omenjeno, imamo tudi več božjepotnih knjižic ter smo že navedli pesem Ahaca Stržinarja, podobno delaven je bil pa tudi Filip Jakob Repež na Križni gori pri Ložu, ki je l. 1757. prvič izdal »Romarske bukvice... tukaj u zerkvi S. Krishna, u'ta Caefarski Fari Looft imenuvani«, ki so pozneje izšle tudi v Udine, a l. 1774. je prvič v Ljubljani izšlo njegovo »Nebeshku Blagu, katiru fe sdei tem Andohtlivim Romarjam na Krishni gori vnkei talac«, že l. 1774. pa spet »Romarsku Drugu Blagu«, ki je bilo še večkrat natisnjeno ter je izšlo tudi v Udine.

Prav redka je tudi iz l. 1774. »Pefem Od Suzhetka Suete Brehke Martre, kadera fe u'letu 1708. na Peravi funej Willaka u koroshki Desheli s'enga gladkiga fidu fazhela un Ipushate«, ki so ji priložene celo v baker rezane note. Pomembne so tudi stare romarske pesmi Mariji na blejskem jezeru ter precej drugih, ki so pogosto ponarodnele.

Enako našega kulturnega zgodovinarja in jezikoslovca zanimajo pravila raznih bratovščin ter molitvice, vendar pa omenjamo samo podobico z besedilom »Ta ušlelei terpezoha Zhaft Mariae Matere Bofhje Koku taifta u'Leblani od Bratoufhine Mariae Nebu usetja bode zhesheha«, ki je bila natisnjena l. 1740., večstransko so pa zanimiva pravila »Andohtliva Saves« ljubljanske jezuitske bratovščine Dvice Matere Marije z »možno profhno tega Angellskiga mladenzha S. Aloyfia... sa mofhki inu shenski Spou... v'tem Leitu 1755.«, tiskana v Ljubljani 1761. Med nemškimi božjepotnimi knjigami smo opisali že knjige s čudeži sv. Frančiška Ksaverija pri Gornjem gradu in sv. Jošta nad Kranjem, ohranjene imamo pa tudi dve nemški knjigi s Krke, nemško in italijansko knjigo s čudeži sv. Notburge v Grobljah in v Pazinu, sv. Jožefa v Ricmanjih, Marije Tolažnice pri kapucinih v Ljubljani, s Perove, sv. Peregrina na Brdu pri Lukovici, sv. Frančiška Ksav. na Veseli gori in druge ter prav mnogo bratovskih molitvenikov z dolgo vrsto najrazličnejših bratovskih knjižic, ki so jih skoraj vsako leto izdajali ljubljanski jezuiti zlasti v latinščini.

Odkar imamo v naših krajih božja pota in bratovščine, imamo gotovo tudi take podobice, vendar se nam pa najstarejše podobice niso ohranile. Vsaj veliki samostani v Štični, Bistri in Kostanjevici so jih najbrž najprej sami tiskali prav tako kot pozneje drugi redovniki podobice svojih bratovščin, zlasti pa kapucini tudi svoje porcijunkulske listke, ki so jih še pred kratkim delili po deželi, da so jih posebno po zidanicah lepili na sode kot »hišne žegne«. Te male podobice so popolnoma ornamentalne in jih po ornamentih lahko prištejemo k naši ljudski ornamentiki. Kakor drugje so bile tudi naše najstarejše podobice najbrž tiskane kar »na plohc« (Blockdruck), da je bilo tudi besedilo kar vrezano v les. Na ta najstarejši način tiska, ki so se ga posluževali za razmnoževanje, preden je Gutenberg izumil tisk s premakljivimi črkami, je pa tiskal podobice z besedilom slovenski ljudski umetnik še po l. 1800. Njegovo delo je reproducirani hišni žegen sv. Treh kraljev in tudi kaj preprosta podobica sv. Lucije s Skaručne. Po drugih njegovih delih vidimo, da sam ni bil risar, ker so vsi njegovi lesorezi kopirani po bakrorezih drugih mojstrov. Ker je bilo v Skofji Loki in njeni oko-

Bakrorez Brezmadežne, kjer vidimo našo nošo iz druge polovice 18. stoletja. Žena ima nazaj zavezano pečo in znamenito »žlahtno jopoc«.

Refuzna podoba S. Marjete D. M. v novi cerkvi na Golem blizu Jage, katera je od Njeh. Excellenza gradilniga Škofja Augustinata 28 dan do tobra v letu 1821 posvečena bila.

Podobica sv. Marjete na Golem v spomin zidanja nove cerkve l. 1821. Podobica nam kaže vse značilne poteze slikarja Vincenca Dorfmeistra, tiskana je pa na francoskem uradnem papirju s filigranom ali vodnim znakom »Timbre d'Illyrie« okoli Napoleonovega orla. Po odhodu Francozov je avstrijska oblast oddala ta papir Sassenbergovi — pozneje Kleinmayrovi tiskarni v Ljubljani in ta ga je predvsem porabila za tiskanje podobice, tako tudi za Trsat, Sv. Goro pri Goriziji in za Sv. Višarje. Na tem papirju tiskane podobice so nam dokaz, da so bakrorezne plošče večkrat rabili tudi po 50 in več let.

lici najdenih največ teh, večkrat tudi prav učinkovito na roko koloriranih lesorezov, se najbrž ne motimo z domnevo, da je ta mož rezal modele za mali kruhek in tako prav lahko začel izdelovati tudi lesoreze ter jih tiskati in razmnoževati. Napravil je podobice za Dravlje, Kum. Limbarsko goro, Sv. Volbenk nad Visokim, Veselo goro in še dolgo vrsto drugih, prav tako pa tudi znamenito Drabosnjakovo »Zavbo« z veliko, prav zabavno sliko.

V protestantski dobi smo tiskali ilustracije in priloge knjigam z na tujem izposojenimi ploščami in šele škof Tomaž Hren je l. 1612. začel tudi grafiko s slovenskim besedilom v svojih »Branjih inu listuvih«. Pozneje so nas s podobnicami zakladali italijanski lesorezci, z večino pa nemški bakrorezci s Pavlusom Fürstom iz Nürnberga na čelu, za njim pa augsburške, dunajske, praške in graške bakrorezne delavnice ter naposled litografije.

Valvazor je 12. aprila 1678. na Bogenšperku odprl svojo bakrorezno delavnico in iz te delavnice smo poleg velikega števila slik za njegove knjige dobili tudi mnogo podobice. V »Vražjem dekletu« nam je Ilka Vaštetova opisala Valvazorja samega ter njegova dva domača sodelavca Andreja Trosta in Ljubljančana Matijo

Grajžarja. Tudi sam Valvazor je risal in rezal v baker ter je tak njegov poskus tudi Ecce homo s Pungrata v Smartnem pri Litiji, ki je podoben kipoma pri ljubljanskih uršulinkah in v florijanski cerkvi, ki je prejel stal na Čevljarskem mostu. Trost in Grajžar sta pa narisala in v baker vrezala polno božjepotnih in bratovskih podobice, ki jih je pa zelo malo ohranjenih ter objavljamo zelo redko Trostovo, na Bogenšperku narajeno podobico duhovniške bratovščine sv. Trojice v frančiškanski cerkvi Marijinega Vnebohoda na sedanjem Vodnikovem trgu. Na njej vidimo na sredi spodaj tedanjjo Ljubljano z gradom na strmi skali, na desni patrona Ljubljane sv. Jurija, na levi spodaj pa patrona škofije sv. Miklavža brez škofovske kape in palice, ki ga po spoznanju po kamnu za privezovanje bark in čolnov kot patrona brodarjev, ribičev in mlinarjev. Nad njim kleči sv. Peter, na drugi strani pa sv. Jakob, ki je bil obglavljen z mečem, a nad njima sv. Trojica krona Marijo — torej same patrone tedanjih ljubljanskih cerkva: nekdanje frančiškanske Marijinega Vnebohoda, kapelice na Gradu, stolnice, sv. Petra in sv. Jakoba.

Tudi Matija Grajžar (Greyscher) je narisal in vrezal dolgo vrsto podobice, med njimi pa tudi sv. Janeza Krstnika, ki ga je z latinskim besedilom poslal ljubljanskemu županu Janezu Dolničarju za god, ko se je sam iz domovine preselil na Dunaj ter tam začel izdajati podobice, samce in letake s slikami in opisi najvažnejših dogodkov tedanjega časa. Živopisec Matija Grajžar se je tako uveljavil tudi kot predhodnik današnjih novinarjev, ki pišejo in rišejo za ilustrirane časnike in časopise.

Valvazor je bil pa tudi naš največji zbiralec grafičnih listov ter nam je v svoji ogromni zbirki ohranil na tisoče podobice, ki so jih napravili njegovi sodelavci, večino pa tudi bakrorezci, ki so s podobnicami zalagali naše dežele. Z njegovo knjižnico je neprecenljiva Valvazorjeva zbirka prišla v last zagrebških nadškofov ter je sedaj shranjena v zagrebški vseučiliški knjižnici, opisal jo je pa l. 1928. v »Glasniku Muzejskega društva za Slovenijo« univ. prof. dr. Francè Stelè.

Ko je Valvazor zaradi prevelikih žrtev za našo deželo moral svojo bakrorezno delavnico razpustiti, je pa prišel k nam nemški bakrorezec Elija Baeck, ki je posebno za frančiškanskega gvardijana Lazaria l. 1704. vrezal več ilustracij, dobrih portretov in tudi nekaj

Podobica sv. Valentina v Glinjah

iz srede 18. stoletja. Na podobici vidimo oba sv. Valentina, škofa in mučenika. — K sv. Valentinu romamo tudi na Limbarsko goro in k Svetemu Vidu nad Cerknico.

SS. Valantini u Glinjah na Koroskim

podobic. Za njim je nekaj podobice vrezal in signiral sin ali nečak zgoraj omenjenega slikarja Rainwaldta — slikar Ivan Franc Rainwaldt, a tudi Jože Layer, oče Marka in ded slikarja Marije Pomagaj na Brezjah — Leopolda, se je podpisal na podobico dražgoške svete Lucije s signaturo I. L. P. (Jos. Layer pinxit). Omeniti pa moramo, da je ta podobica starejša kot l. 1750. v baker vrezana knjižica z »mirakli« dražgoške svete Lucije in romarskimi pesmimi. Ze zgodaj v XVIII. stoletju se pa pri nas pojavi ime bakrorezcev Weinmannov, ki so delovali v Ljubljani do začetka XIX. stoletja ter je Jožef vrezal tudi priloge za Steinbergovo knjigo o Cerkniskem jezeru in postal ljubljanski meščan. Najprej je bil I. I. Weinmann najbrž kratek čas v Novem mestu, ker se je na veliko podobico stopiškega oltarja iz l. 1709. podpisal v Novem mestu. Osamljeno se pojavljata tudi Ferdinand Bichler v Ljubljani l. 1716. in Simon Ahačič na skromni podobici sv. Jošta nad Kranjem. S Francozi je pa v Ljubljano prišel graver Marko Charl ter zapustil tudi prav mnogo podobice. S slovenskim besedilom podobice in celo politične letake je vrezaval tudi učitelj risanja Vincenc Dorfmeister, ki ga je Valentin Vodnik za »Pesmim za pokušnjok« priloženi bakrorez Savice celo ope-

Podobica Roženvenške Matere Božje na Šmarni gori iz časov Napoleonovih vojn. — Bakrorez je na roko koloriran.

val, čeprav je bil ta bakrorezec prav skromen mojster. Tudi Matevž Langus je narisal podobico Matere Božje za jeklorez, ki je plošča zanj še ohranjena v šempetrskem župnišču v Ljubljani. Tedaj smo pa v Ljubljani pri Rozaliji Eger dobili že tudi litografijo ter z gravuro v kamen tudi podobice, ki jih je napravil Ed. Hartwig, a za njim je na kamen risal strahotne zmazke neki Franc Jošte ter z njimi preplaval vso deželo. Omeniti moramo še, da so nam ljubljanske tiskarne dale tudi nekaj tako imenovanih kovinskih rezov, torej kakor lesorez izbočenih tiskov, ki jih je napravil P. Fladung, vendar pa še daleč niso taki, da bi jih mogli vsaj primerjati s srednjeveškimi kovinskimi rezi.

Čeprav med našimi grafiki nimamo Mantegne in Dürerja ali Rotte-Kolariča, vendar so nam naši risarji in tudi bakrorezci podobice zapustili prav dragoceno gradivo. Ne smemo namreč misliti, da bi bili iz Augsburga, Nürnberga ali Dunaja hodili bakrorezci k nam risat skromne vaške cerkve in slike, temveč so predloge za bakroreze risali naši Jelovski, Rembi, Grahovarji, Berganti, Metzingerji, Langusi in drugi slikarji, ki so

nam ustvarili slovensko slikarsko umetnost. Rainwaldt in stari Jože Layer sta vrezovala sama, Marko Layer je pa podobice samo risal ter jih že pošiljal v inozemstvo, kjer so jih bakrorezne delavnice vrezovale ter plošče in tudi že nekaj odtisov pošiljale nazaj v naše kraje. Imamo celo ohranjeno Layerjevo risbo za podobico, ki ni bila odposlana in vrezana v baker. Seveda pa so bili

Spodnji del podobice sv. Valentina od Sv. Vida nad Cerknico. Značilna slika naše vasi, ki nam kaže, kako dobri pokrajinarji so bili naši slikarji že v 18. stoletju.

po navadi bakrorezci mnogo slabši mojstri kot slikarji, kar posebno občutimo pri podobicah, ki nosijo slavno ime Franceta Jelovška.

Podobice so poglobljale verska čustva naroda s propagando za razna božja pota in razne priprošnjike. Imamo pa tudi prigodne podobice, ki so našim ljudem naznanjale nove blažene in svetnike ter objavljale razne dogodke, n. pr. sveta leta. Med prigodne podobice pa moramo šteti tudi podobice za spomin sv. birne, prve izpovedi (tudi na izpovednih listkih smo imeli podobice farnih patronov) in prvega sv. obhajila, novih in zlatih sv. maš ter osmrtnice, ki so tiskane navadno na zadnji strani podobice. Na birmsko podobico je natisnil svojo pesem tudi Blaž Potočnik. S propagando in prigodnimi podobicami smo pa tudi že pri novinoznanstvu, saj smo že prej rekli, da so podobice nekdanj opravljale tudi nalogo današnjih ilustriranih listov in propagande.

Tako so podobice vsestransko zanimive in pomenljive tudi za našo znanost ter jih nikakor ne smemo več uničevati, temveč hraniti in zbirati, da nam bodo čim več povedale in pojasnile. Če se poglobimo v tako

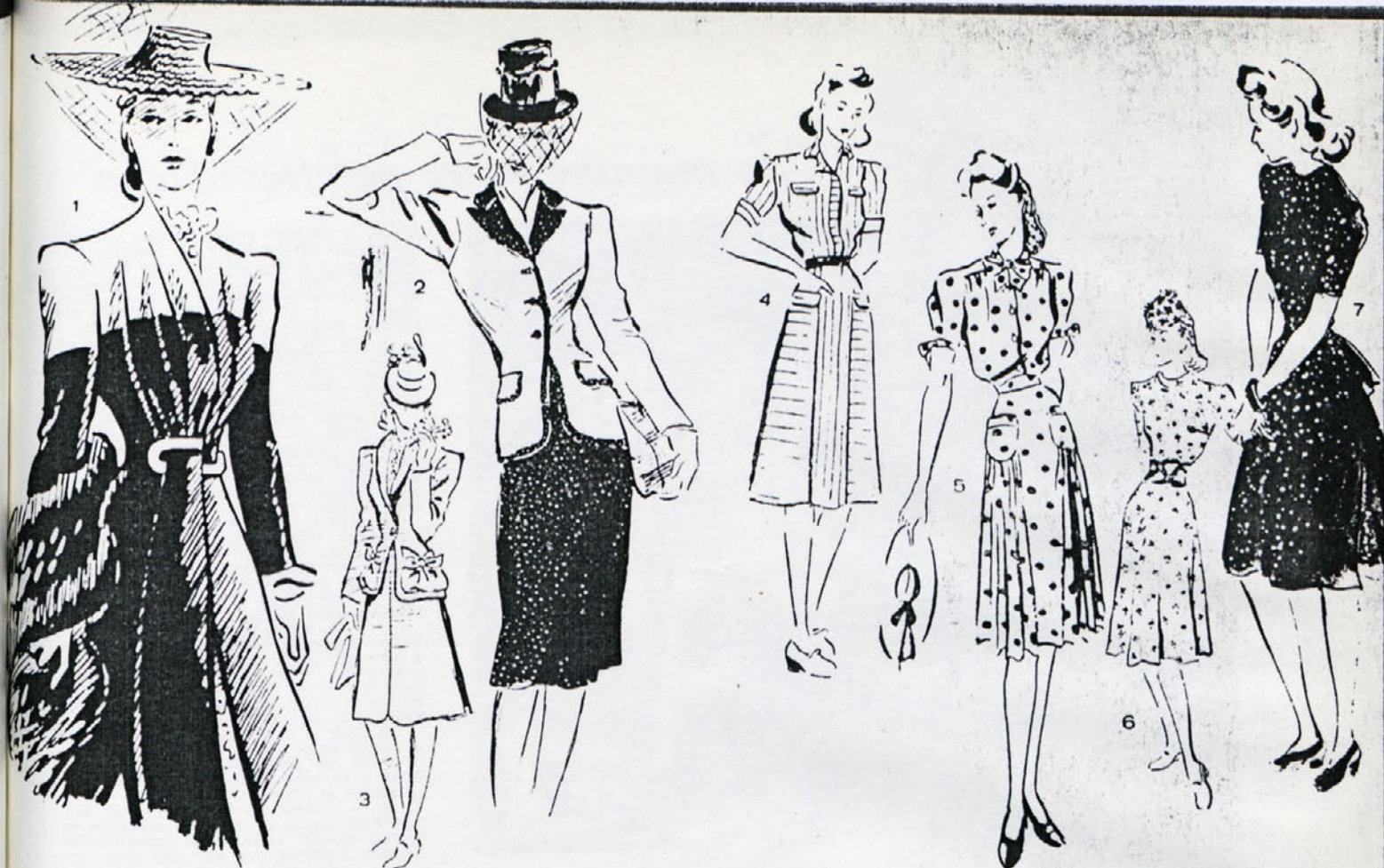
V les rezana podobica Žalostne Matere Božje na Taboru pri Podbrezju.

V les rezani »porcijunkulski listek« kapucinskega samostana v Krškem.

zbirko, se prepričamo, da imamo pred seboj »malega Valvazorja«, ne Valvazorja naših mest in gradov ter plemstva, temveč zgovorno in pisano knjigo našega kmeta, meščana in slovenskega ljudstva.

Letošnje poletne obleke

Ceprav smo letos že težko čakali lépega vremena, so nas prvi topli dnevi kar presenetili. Take vročine ob tem času že nekaj let sem ni bilo. Seveda je razumljivo, da nobena izmed nas nima kaj obleči. V kostumu ali volneni obleki je prevroč, poletnih oblek pa še nismo pripravili, ker smo se zanesle, da pravega poletja še dolgo ne bo. Najprej je treba pregledati vse stare »zaloge«, gotovo je še mnogo uporabnega, kajti moda se je v teh vojnih letih zelo malo spremenila. In če niste še porabili oblačilne izkaznice, si boste gotovo omislili vsaj eno novo obleko, bodisi iz pisane svile ali pa iz enobarvnega platna ali šantunga. Šantung je letošnje poletje zelo moderen, veliko bomo videli enostavnih dvodelnih oblek, katerih jopica je krojena v obliki moške srajce. Še vedno so moderne svetle jopice k temnim krilom ali oblekam. Če si že ne morete nabaviti nove obleke, si omislite vsaj svetlo poletno jopico iz platna, šantunga ali svilenege pikčija v kateri izmed modernih pastelnih barv. Lahko jo boste nosili k lanski temni svileni obleki ali krilu.

Ljubki konsumčki iz vzorčaste svile, ki sestojijo iz preproste svilene obleke in dolge jopice iz istega blaga, so se izkazali za izredno praktične. Kupite malo več blaga, pa imate k obleki še jopico in ste videti vse bolj »kompletni« kakor pa v sami obleki s kratkimi rokavi. Bele športne obleke letos niso več tako moderne ko prejšnja leta; mogoče je temu vzrok pomanjkanje mila. Posebno veliko pa vidimo letos preprostih športnih oblek iz pralnega blaga ali svile, ki imajo širok ohlapen živet, krojen kakor moška srajca. Pristajajo vsaki postavi in obrazu ter so

praktične za pranje in likanje. Krila vseh poletnih oblek so še vedno ozka ali pa kvečjemu spredaj razširjena z nekaj gubami, da lažje hodimo. Daljša niso še nič in najbrž tudi ne bodo, dokler bo trajala vojna in njene omejitve. Naša današnja slika prikazuje nekaj lepih poletnih oblek in kostumov, ki se podajo skoraj vsem, tudi malo obilnejšim postavam.

1. Eleganten popoldanski plašč iz motne črne svile ima zgornji del iz motne bele svile. Primeren je samo za slovesne prilike. Živet je položen v rahle gube, ki prehajajo v belo koščeno zaponko.
2. Športna jopica iz svetlociklamnega šantunga ali svilenega platna dopolnjuje preprosto črno svileno obleko, ki ima drobne bele pičice. Jopica ima reverje, robove in žepe iz istega tvoriva, kakor je obleka.
3. Mladosten kostumček iz svetlosivega šantunga ima kot edini okras dva velika nabrana žepa, ki se zaključujeta z mično pentljo. Kostumček dopolnjuje bela čipkasta bluzna s kratkimi rokavi.
4. Preprosta pralna obleka iz temno modro in belo črtastega pralnega ripsa. Vsa ljubkost obleke je v različni legi črt. Temno rdeč pas iz semiša.
5. Mladostna obleka iz rjavobelo pikčaste svile ima prednji del krila razširjen z bogatimi gubami, ki izvirajo izpod našitih žepov. Namesto ovratnika in ob rokavčkih so drobne pentlje iz istega tvoriva.
6. Praznična popoldanska obleka iz temnomodro in belo pikčaste ali drobno vzorčaste svile ima na prednjiku našita dva obilno nabrana dela, ki prehajata zadaj v široko visečo pentljo.
7. Elegantna popoldanska obleka iz svetlosive prave svile, ki je posuta z drobnimi vinskiordečimi cvetovi. Širok pas iz mehkega semiša je edini okras tega elegantnega vzorca.

10 DOBRIH NASVETOV GOSPODINJI

1. Škarje, ki so se skrhale, lahko nabrusite sami doma, če vzamete steklenico z okroglim vratom in drgnete škarje ob vrat steklenice, kakor bi ga hoteli odrezati.
2. Prišel je zopet čas oblek s kratkimi rokavi in marsikatera jih nerada nosi, ker se sramuje hrapave kože na komolcih in lahteh. Vzemite grobo frotirasto krpo, jo namočite v 90% alkoholu in krepko drgnite hrapava mesta. Nato jih dobro natrite s kremo.
3. Vaša preproga bo kakor nova, če jo potresete z žaganjem, katero ste omočili s salmijakovo vodo. Nato jo dobro

prekrtajte in odstranite žaganje s salscem za prah.

4. Če imate srebrno čajnico, katero uporabljate le ob redkih prilikah, jo imejte spravljeno nepokrito in na dnu naj leži vedno košček sladkorja. Samo tako bo imel čaj dober okus in ne bo čutili zoprnega priokusa po okisani kovini.

5. Šivilji, ki vam bo delala novo obleko, naročite, naj vam nikar ne prereže posnetka (cvikel) in naj pusti v vseh šivih po nekaj cm blaga. Tako boste drugo leto obleko lahko sparali in napravili iz nje vsak poljuben kraj.

6. Če družinski člani ne zajtrkujejo vsi ob isti uri, je zelo praktično, če skuhate kavo ali čaj za vse hkrati in jo denete v termos za tiste, ki zajtrkujejo pozneje. S tem štedite elektriko ali plin, ker ni treba večkrat pogrevati.

7. Če slabo spite, poizkusite enkrat tole domače zdravilo: Namočite dve platneni krpi v hladno okisano vodo in si z njima ovijte nogi. Čez ovijte kako nepremočljivo blago in obujte staro nogavico. To ponovite nekaj večerov in zaželeni spanec se vam bo povrnil.

8. Svilené nogavice vam bodo držale še enkrat tako dolgo, če jim takoj, ko so še nove, vsijete novo peto iz kake istobarvne nogavice. Dober je tudi kos prav tanke svile.

9. Če ste navajeni piti poleti veliko vode, dodajte vsakemu kozarcu nekaj kapljic citronovega soka. To vodo razkuži in ji da prijeten okus.

10. Mislite, da posebno veliko prištedite, če dolgo uporabljate električno žarnico. Ravno nasprotno boste dosegli, ker je dokazano, da porabijo zelo stare žarnice mnogo več toka kot nove.

Iz mamine stare poletne obleke

Otroci tako hitro rasejo, da jim je vsako leto treba narediti kaj novega ali pa vsaj staro podaljšati in primerno razširiti. Preglejte kdaj vse omare, kjer

imate spravljene stare poletne obleke, katere ste včasih nosili ob morju ali v gorskem letovišču; gotovo bo še kaj uporabnega. Tudi če je blago že izprano ali od sonca malo obledelo, da bo le prav narejeno, pa bo hčerka take oblečke ali plaščka mogoče bolj vesela ko nove.

1. Ljubko krojen poletni plašček za štiriletno deklico je iz belega ali svetlo-modrega platna. Lahko ga naredite iz kakega starega poletnega kostuma, katerega ne mislite več nositi.

2. Vsako staro rožasto pralno ali svileneno blago bo primerno za to ljubko poletno oblečko, katero lahko sami zašijete hčerki. Životek se tesno oprijema, krilce je rezano malo zvončasto in je precej nabrano. Otroški ovratnik iz belega pikéja.

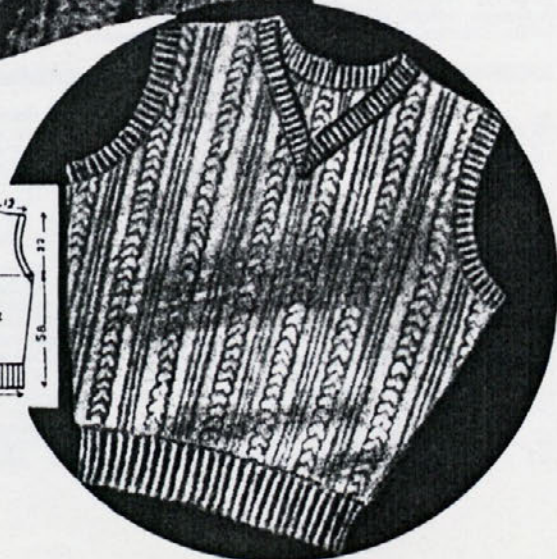
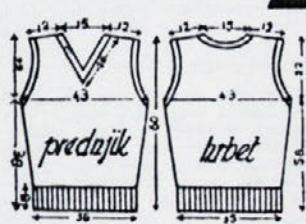
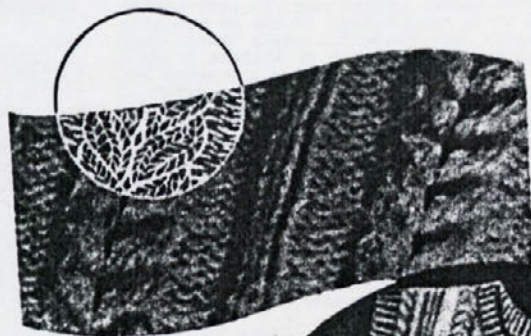
3. Poletni plašček iz lahkega belega volnenega blaga za osem- do desetletno deklico ima dva velika našita žepa in otroški ovratnik. Hrbet je rezan v tri dele, kar je posebno pripravno, če delate iz starega in nimate na razpolago večjih kosov blaga.

4. Vaša nekdanja obleka za tenis iz belega platna se bo dala lepo prenameniti v tole športno oblečko za vašo desetletno gospodično. Život je oprijet, krilo je rezano zvončasto. Droben pas iz rdečega semša in rdeč vezan monogram na žepku krasita to enostavno oblečko.

5. Belo in rdeče pikčasta umetna svila bi bila primerna za to pražnjo oblečko. Prednjik je pod oplečnikom rahlo nabran, prav tako ljubka žepka. Obleka je primerna za desetletno deklico.

6. Iz kakega starega platnenega kostuma ali obleke bi se lepo prenamenila ta športna oblečka za deset- do dvanajsetletno deklico. Prednjik ima na vsaki strani tri precej široke gube, ki so na životu zašite, na krilu pa razpuščene, da se otrok lahko prosto giblje. Na vrhu vsake gube je izvezena majhna muha v rdeči ali živomodri barvi. Iste barve je lakast pas.

Moški pulover brez rokavov

Potrebujemo: 25 dkg bele volne (5 dkg stare 7 lir, 2 točki) ali pa 40 dkg bombaževinaste preje v naravni barvi, ki se pri večkratnem pranju lepo obeli.

Vzorec: Prva vrsta: 2 desni, 3 levi; 8 desnih, 3 leve itd.

Druga vrsta: podpletemo vse pentlje tako, kakor so, to je, leve podpletemo levo, desne desno.

Tretja vrsta: 2 desni, 3 leve, nato vzamemo 3 pentlje na tretjo iglo ali še bolje je, če jih naberemo na varnostno zaponko in jih pustimo na prednji strani dela. Naslednji dve pentlji pletemo desno, nato podpletemo tiste 3 pentlje, katere smo dali na tretjo iglo; vzamemo naslednji 2 pentlji na tretjo iglo in ju pustimo na zadnji strani dela. Podpletemo naslednji 2 pentlji in nato tiste dve, ki sta čakali na tretji igli, naslednje tri pentlje pletemo levo in nadaljujemo kakor na začetku tretje vrste pri X.

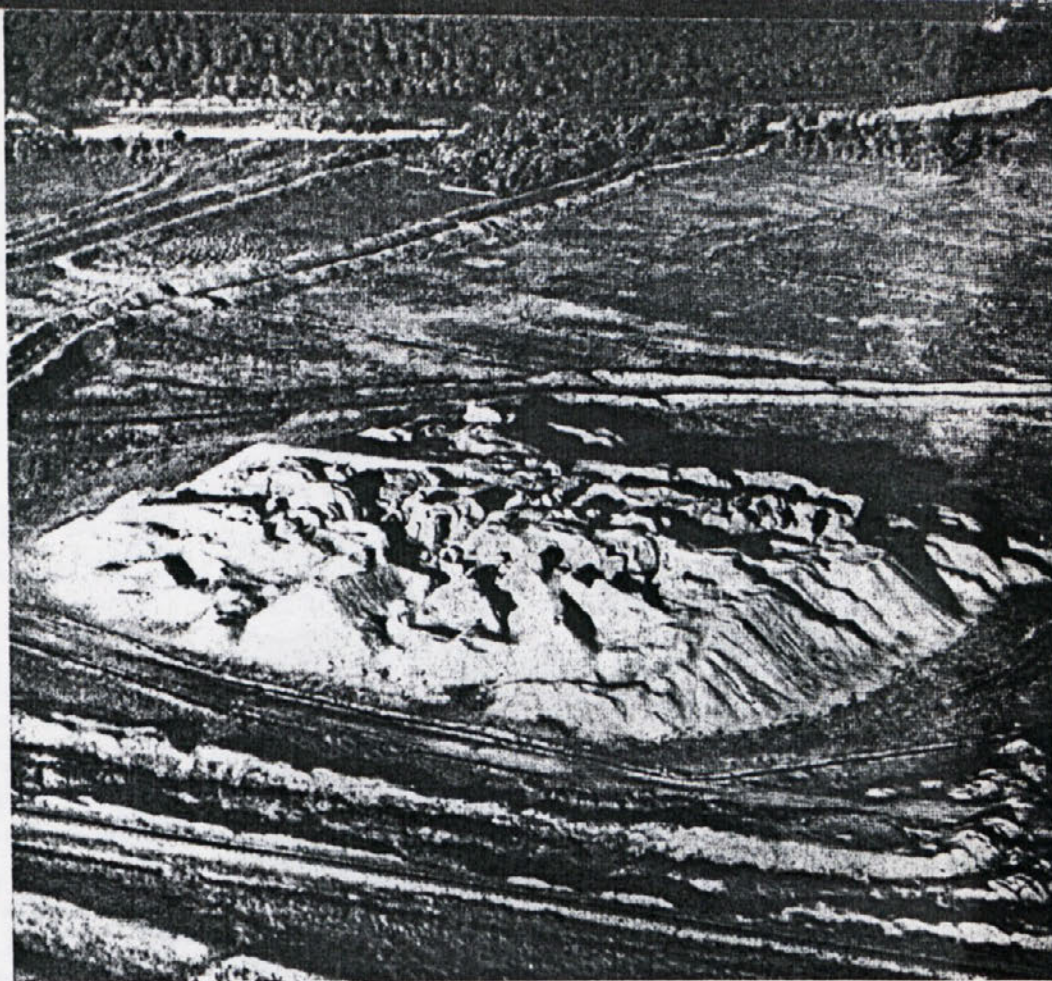
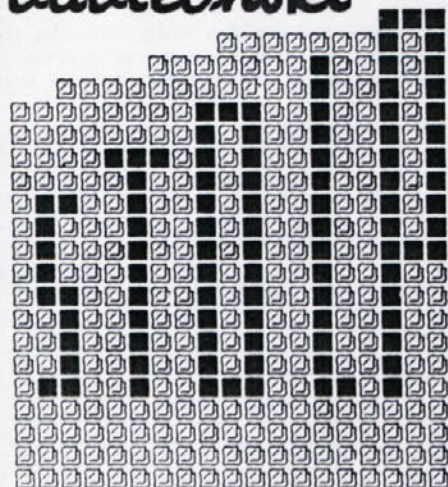
Četrto vrsto pletemo kakor drugo. Nadaljujemo tako, da naredimo vedno prvo in drugo vrsto, vzorec (to je tretjo vrsto) pa delamo le na vsake štiri vrste.

Pulover začnemo pletti na spodnjem robu, kjer naredimo najprej 2 desni, 2 levi in sicer 10 cm visoko. Nato se držimo kroja, kakor ga prikazuje naša slika, kjer pomenijo številke centimetre.

Babilon, nekdanj svetovno središče
slave in moči, je zdaj kup peska
in sesutih zidov.

Dr. A. Jehart:

Izlet na babilonski

Sanjali smo o njem že v ljudski šoli. Do neba da je segal, so nam pravili, in da so se ljudje mislili rešiti na stolp, če bi kje spet grozil veseljni potop. Da pa stolpa niso dokončali, ker jim je Bog zmešal jezike, razšli so se. V višjih šolah so nam naše pojme o tem stolpu skušali porazjasniti s podatki iz zgodovine Babilona in s poročili o raziskavanjih na razvalinah, ki so jih imenovali Birs Nimrud. In ko sem prišel v Bagdad, sem se kar prve dni odpravil, da obiščem stari Babilon in tudi »Babilonski stolp«. Najel sem si avto in se odpeljal na jug mimo razvalin Selevkije-Ktesifona v Hille. Mesto Hille leži devetdeset kilometrov skoraj točno južno od Bagdada na desnem bregu Evfrata. Nekaj višje nad Hillami se senčijo v palmovih gajih na bregovih Evfrata razvaline starega Babilona. Pustil sem jih za enkrat in si jih privoščil drugi dan pa krenil k petnajst kilometrov južnozahodno ležečemu tellu, ki mu pravijo Birs Nimrud, k »Babilonskemu stolpu«.

Že od daleč sem ga zagledal. Zunaj v mrtvi puščavi stoji prsten grič in iz njega se dviga stebri ali oporišču podoben osamel zid, svarilen prst božji je videti od daleč, takó pravijo. Avto je obstal ob vzhodu tella, vozač se je lotil čedenja in oljenja strojev, sam pa sem stopil po razkopanem svetu okoli tella.

Ni obsežen, v dobrih sedmih minutah sem ga obhodil. Povsod je videti jarke, globeli, sledove izkopavanja, tu in tam sem opazil v jarkih tudi še stene iz običajne, na soncu posušene babilonske opeke, ostanke kdo ve katere stavbe. Kamenja ni bilo videti nikjer.

Troje še dobro ohranjenih stopnic vodi na tell, od desne, od leve in po sredini. Stopil sem po levih stopnicah.

Tell je koničast, proti vrhu se vse bolj zožuje, kar priča, da se je zoževala proti vrhu tudi stavba, prav kakor egiptovske piramide. Saj trdi med drugimi n. pr. tudi Diodor, da je »Pozejdon poslal libijske koloniste, ki so se naselili tudi ob Evfratu, in jim dal s seboj tudi duhovne, ki so se bavili z astronomijo«. Bibl. hist. I, 1, 28. Mogoče je vsekakor, da so si Babilonci svoje stavbne načrte izposodili od Egipčanov. Tudi tloris, razdelitev

tempeljskih prostorov itd. sta v marsičem podobna egiptovskim tempeljskim stavbam. Oblike so seveda drugačne, saj so jemali Egipčani za stavbno gradivo rezan kamen, mezopotamski narodi pa opeko. Pač pa je zunanja oblika babilonskega stolpa in egiptovske piramide ista, po večini je tudi babilonski stolp stopničasta, proti vrhu se zozujoča piramida na štiri ogle. Isto dokazujejo tudi številne risbe babilonskih tempeljskih stolpov, ki so še ohranjene. Prim. Meissne, Babylonien und Assyrien I., str. 311 nsl.

Bistveno različen pa je bil namen obeh stavb. Egiptovska piramida je grobnica, o babilonskih tempeljskih stolpih pa vemo za enkrat le toliko, da so bila v njihovem podstavku (*περιβολος*) bivališča za duhovne in skladišča in Diodor pravi, da so bile na vrhu babilonskih tempeljskih stolpov zvezdarne, Bibl. hist. 1, 2, 9: »Nato je Semiramis zgradila sredi mesta tempelj Jupitru, ki ga Babilonci imenujejo Bel — in toliko je znano, da je bil izredno visok in da je služil Kaldejem za zvezdarno... Vsa stavba je bila iz asfalta in iz opeke, razkošno in z mnogimi stroški zgrajena in na vrhu so stali trije zlati kipi, Jupitra, Junone in Roe.«

Priznavamo pa, da za enkrat o prvotni obliki tempeljskih stolpov, o prostorih v njihovi notranjosti in o njihovem namenu še ne vemo mnogo. Saj še tudi izkopavanja na ozemlju Mezopotamije niso dokončana.

Prilezel sem na vrh. Obsežen razgled se mi je odprl na vse strani v praznino puščave. In zunaj na vzhodu je temna črta nakazovala palmov gaj ob Evfratu. Malo prostora je na vrhu, največ ga odvzame že omenjeni »stebere«, ki moli iz tella. Tu gori seveda je šele videti, da ni stebere, stena je, z opeko zidana, kake 3 m široka, poldrugi meter debela in sedem metrov visoka. Po sredini je razklana, skozi razpoko se srednje močan človek izlahka prerine. Pripovedka pravi, da je strela udarila v stolp in ga za kazen ošabnemu človeštvu razklala, v resnici pa se je zid le sam razlezel. Na obeh širših straneh je zid še kolikor toliko gladek, na obeh ožjih straneh pa je zobat, odkrušil se je. Ostanek je stene tempeljskega stolpa.

Cemu je služil ta tempeljski stolp, E-zida ga imenujejo klinopisi?

Kakor spada k naši cerkvi zvonik, prav tako je spadal k babilonskemu templju tudi stolp. Že kralji Šarrukin (Sargon) 2637—2582, Gudea (pribl. 2600) iz Lagaša in Ur Eugur (2472—2454) so postavljali tempeljske stolpe. V spodnjih delih so bila stanovanja za duhovne, na vrhu pa je bila zvezdarna (Diodor na nav. m.). Herodot pa sporoča, da je bil v stolpu tempelj, na vrhu pa zlata postelja in zlata miza za boga Bela. Nihče ni smel vstopiti, le ženska, ki si jo je Bel sam izbral (Herodot, ed. Stein, Berlin, str. 201, 202).

Taka je zadeva z zgodovinskim »Babilonskim stolpom«. Kakó pa naj razumemo svetopisemsko sporočilo 1. Moz 11, 4—9?

Troje nam pove navedeno sporočilo. Da so si ljudje zgradili mesto in stolp ter se mislili proslaviti, da pa jim je Bog zmešal jezike in da so prenehali z zidanjem, da stolpa torej niso dogotovili, in končno da se je zato tisti kraj imenoval Babel, zmešnjava. Prvo se ujema z zgodovinskim dejstvom, »zmešnjavo jezikov« pa razlagajo različno. Najverjetnejša nam je še tale razlaga.

Že v davni dobi, za časa »potopa«, je stal v Barsipu — sedaj razvaline Borsippa, 17 km južno od Babilona — tempelj in poleg njega stolp. V teku časa sta tempelj in stolp razpadla in poznejši babilonski kralji, tudi Nabu Kudurri uššur, svetopisemski Nebukadnezar, 604 do 561, so tempelj in stolp popravljali in obložili na soncu posušeno opeko z glazirano žgano opeko. Judje v babilonskem ujetništvu (586—538) so videli, da stolp ni dogotovljen, morebiti so zvedeli zanj že tudi prej doma. Nedogotovljena stavba jim je bila nerazumljiva, videli so v njej ošabnost (1. Moz 11, 4) in Jahwe je posegel vmes pa jim zmešal jezike, drug drugega niso razumeli, prenehali so z delom. Takó vsaj se jim je zdelo, saj so na stavbi delali sužnji iz vseh delov obsežnega babilonskega kraljestva, sužnji vseh mogočih narodov, ki so govorili različne jezike in »drug drugega niso razumeli«. »Zmešnjavo« jim je končno pomenilo tudi ime mesta Babel 1. Moz 11, 9. Izvajali so besedo po ljudski etimologiji iz hebrejskega podvajajočega glagola balbal, ki res pomeni »blebetati, zmedeno govoriti«. Vemo pa, da je treba hebrejsko obliko lastnega imena Babel izvajati iz sestavljenke Babu-ilu, vrata božja, hiša božja. Znano nam je več ideogramov za Babu ilu, za »Babilon«, nobeden izmed njih pa ne pomeni »balbal«, vsak je sestavljen iz znaka za »babu«, vrata, iz imena božanstva, ki je v posameznih ideogramih različno, in iz determinativa za »mesto«, ki je v vseh ideogramih isti.

Oboja razlaga je po svoje pravilna, le da je prva teokratska, druga pa zgodovinsko in jezikovno kritična. Še tretja razlaga je mogoča, ki je kompromisna. Svetopisemski babilonski stolp je podlaga poznejši stavbi. Vsaj sklepali bi takó iz besed Aššurbanipala (668—626), ki se hvali, da je » — — epiš E-sag-ila muddiš ešrieti kullat mahazi ša ina kirbišina«, da je zgradil Esagilo in popravil vsa svetišča vseh mest v okolici.

Bodi že kakor koli, eno pridiguje še danes razvalina »Babilonskega stolpa«, ki se dviga ko svareč prst iz samotne puščave, kjer je stal nekdanj vsemogočni Babilon: »Ne povzdiguje se zoper Boga!«

Omeniti pa moramo še tole.

Sleherni šumerski, babilonski in asirski tempelj je imel svoj zikkurát, svoj tempeljski stolp. Besedo zikkurát je treba izvajati iz glagola zašaru, podvigniti stavbo, Zikkurát pomeni torej podvignjeno, visoko stavbo, stolp.

Pravkar opisani zikkurát je stal v mestu Barsip, Βαρσιππα, E-zida mu je bilo ime. V Babilonu samem pa je stal tempelj boga Bela in poleg njega zikkurát E-temenanki. Kateri od teh dveh je bil svetopisemski »Babilonski stolp«? Za pravkar opisani zikkurát E-zida govori staro izročilo izza dobe križarskih vojsk, tudi poznejši potovalci so v E-zidi gledali svetopisemski babilonski stolp in njihovo naziranje je ostalo merodajno vse do Koldewaya, ki je prvi temeljito preiskal babilonske razvaline. Za zikkurát E-temenanki, ki je stal v samem Babilonu, pa govori svetopisemsko izročilo 1. Moz 11, 4 (Bab ilu = Babilon = zmešnjava). Po našem mnenju ni prav, če tisto splošno znano sliko, grič v puščavi in vrhu njega v nebo moleči zid, enostavno proglašamo za zgodovinski »Babilonski stolp«. Saj niti v Babilonu ni stala tista stavba, ampak v Barsipu.

Pravda za pravi svetopisemski babilonski stolp pa še dolgo ne bo rešena. Izkopavanja še niso končana.

Eno dejstvo pa je treba pibiti. »Babilonski stolp« ni nikaka srednjeveška bajka, je zgodovinsko dejstvo. Težave nudi za enkrat edinole še topografična identifikacija, ki čaka na rešitev.

*

Pozno je že bilo, ko sem zdrknil po sipinah k avtomobilu. Vozač je spal. Sedel sem v avto, zadržal je. Še enkrat sem se ozrl po razvalinah in na misel so mi hodile besede preroka Jeremije: »In ti Babilon, slavno mesto, do neba si se povzdigoval, — do tal boš ponižan!«

Beduinske črede na babilonski planjavi.

Potomci nekdanjih Babiloncev in njihova naselbina ob Evfratu.

ŠAH - UGANKE

Zanimiva igra v francoski obrambi

(Iz holandskega turnirja v Baarnu)

H. Kramer — G. R. D. van Doesburgh

1. e4 e6 2. d4 d5 3. Sd2 Sf6

Tu je mnogo bolj v rabi 3. ... c5, toda črni gre po svojem načrtu, kakor bomo kmalu videli.

4. e5 Sfd7 5. Ld3 c5 6. c3 cd4: 7. cd4: b6

Tole je bil načrt: „zabiti“ kmetje ovirajo oba damska lovca in črni bi rad svojega Lc8 zamenjal proti izbor-nemu Ld3 — vsekako dobra kupčija! 8. Se2!

Silno važna poteza! Izmenjavi se ne more dobro ogniti, zato pa bo skušal podkovati svoja konjiča, ki bosta podprla prodor f4-f5. To pa bi bilo po 8. Sgf3 težko. f-kmet mora imeti prosto pot. 8. ... La6 9. La6: Sa6:

Črni je dosegel svoje, a za drago ceno: njegov damski skakač je zašel na stranpota in šele po najmanj dveh skokih bo mogel priti do boljše paše. Vrh tega pa kmet na b6 ne stoji dobro, ker vzame Sd7 najboljše polje in slabi c6. Črni stoji nerodno in težko se bo ubranil prodoru pri f5.

10. 0-0 Le7 11. f4 f5

Rahlo priznanje: f5 ne sme dovoliti, up g6 pa bi se moral odreči rokadi in se pripraviti na napad g4 in f5; zato si izbere manjše zlo ter privoli v menjavo na e5.

12. ef6: en passant

Jasno. S tem izgine eden kmetov, ki ovirajo Lc1 in se odpira e-linija. 12. ... Lf6: 13. Sf3 0-0 14. Se3 Se7 Klavrna paša za vranca! Črni se je zaletel.

15. Dd3 De7 16. Ld2 g6

Do tega mora prej ko slej priti, da prepreči f4-f5.

17. Tae1 a6 18. Sd1

Preprečuje 18. ... b5, kar pa na-sprotnik ne vidi.

18. ... b5? 19. La5!

Zdaj beli že imenitno diha, saj sta mu lovca brez težav prišla na bogato lovišče.

19. ... Lf6 20. a3

„Slabotni“ lovec grozi zasesti sijajno polje e5 (21. Lb4 in 22. Ld6 itd.).

20. ... Sb8

Upa, da bo po Sc6 itd. prišel še do igre. 21. Se3

Grozi 22. f5. Na 21. ... Sc6 pa pride 22. Lb6.

21. ... Dg7 22. Tc1

S tem stoji že pred zmago. Črni se bo poslej le še otepal bridke smrti.

22. ... Ta7 23. Tc3 Tf8 24. Tf1

Ld8 25. De2 Tf7 26. Se5 Te7 27. Lb4!

Dobi kvaliteto, kajti po 27. ... Te8 pride 28. Ld6! Konec igre bo zdaj povsem jasen.

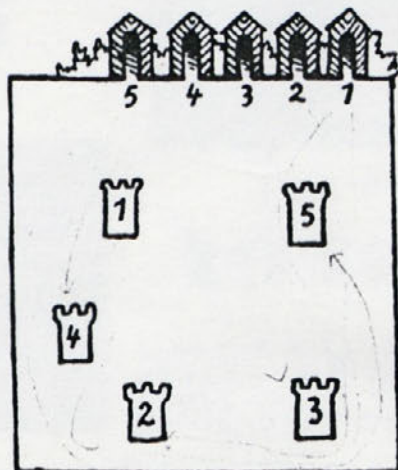
27. ... Td7 28. Sd7: 29. Dd3 Sf6

30. Ld6 Se4 31. Le5 De7 32. Tc6 Sa8 33. Sg4 Sb6 34. Dh3 h5 35. Te6:!

in črni je izdihnil.

1.

Podoba ti kaže na utrjenem odseku pet skladišč streliva. Čuva jih pet straž, ki se ob slabem vremenu lahko umaknejo v čuvajnice, ki jih vidiš razporejene na robu.

Nekega jutra so bili vsak v svoji stražnici in so se dogovorili, da bodo vsi odšli na stražo k skladiščem, ki se po številčni oznaki skladajo s čuvajnicami. Hodili pa da bodo tako, da ne bo nobeden od njih drugemu prekrizal poti. Kakšno pot mora vsak stražar ubrati?

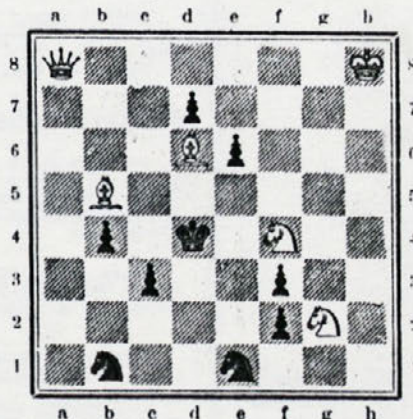
2.

Pepe in Lipe sta oni dan šla na sprehod po senčnem drevoredu.

„Zdajle pa poslušaj, Lipe! Več, stavljal bi rad s teboj! Kar pogledaj! je Pepe dejal začudenemu Lipetu in se po vsakih dveh korakih sklonil ter položil kamenček na tla, vsega skupaj sto.

Problem št. 57

Jožef Drnek

Beli matira črnega v treh potezah.

»Stavim, da ne znošiš vseh kamenčkov na mesto, kjer sem jih začel polagati. Mislim namreč pod temle pogojem: vsak kamenček moraš posebej pobrati in ga posebej nesti na začetek poti, torej najprej prvega, potem drugega in tako naprej. Stavim, da jih ne zneseš vse na izhodišče niti v eni uri.«

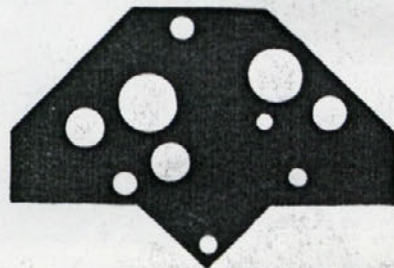

Lipe pa se s tem ne strinja in tako pride do stave za liter rujnega.

Kaj mislite, kdo ga bo plačal?

3.

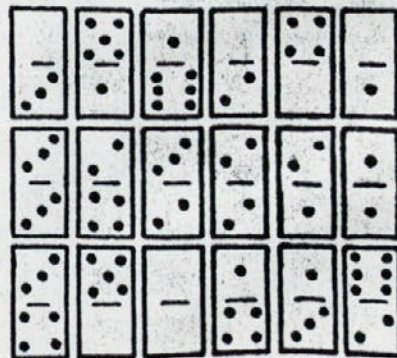
Pepe si je kupil kos sira, ki je imel slučajno tole somerno obliko. Ko si ga je malo ogledal, je svojemu sinu dal nalogo: razreži ga na pet enako velikih kosov, ki bodo imeli enako obliko, a tako, da bosta v vsakem kosu po dve različno veliki luknjici.

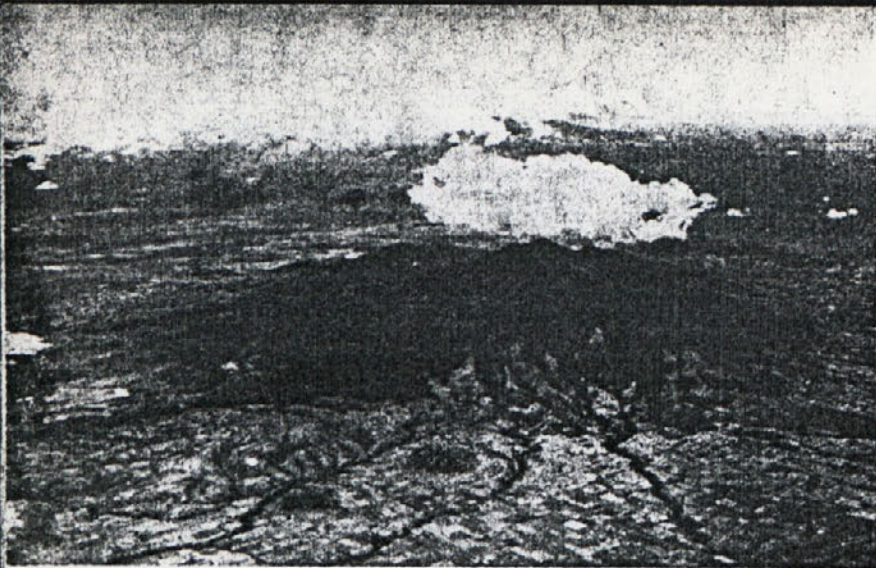
Sin je dolgo tuhtal, a rešitve ni mogel najti. Zato nalogo predlagamo našim ugankarjem.

4.

Pred seboj imaš osemnajst dominov. Naloga se glasi: premenjaj štiri pare, to je po dva drug poleg drugega ležečih dominov tako, da bo skupna vsota točk v vsaki vrsti navzdol znesla 26, v vsaki vrsti počez pa 13.

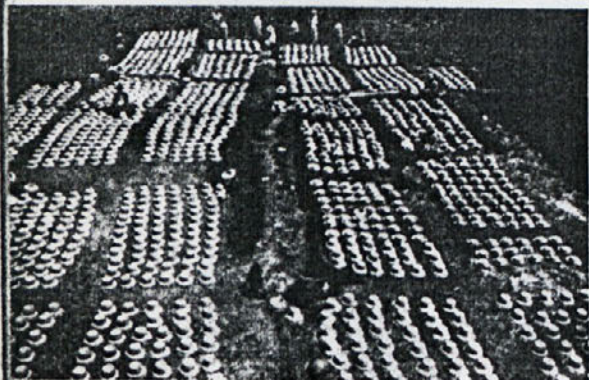

Zdaj pa: obilo zabave pri preme-tavanju!

Pogled v ognjeniško kraljestvo na Javi.

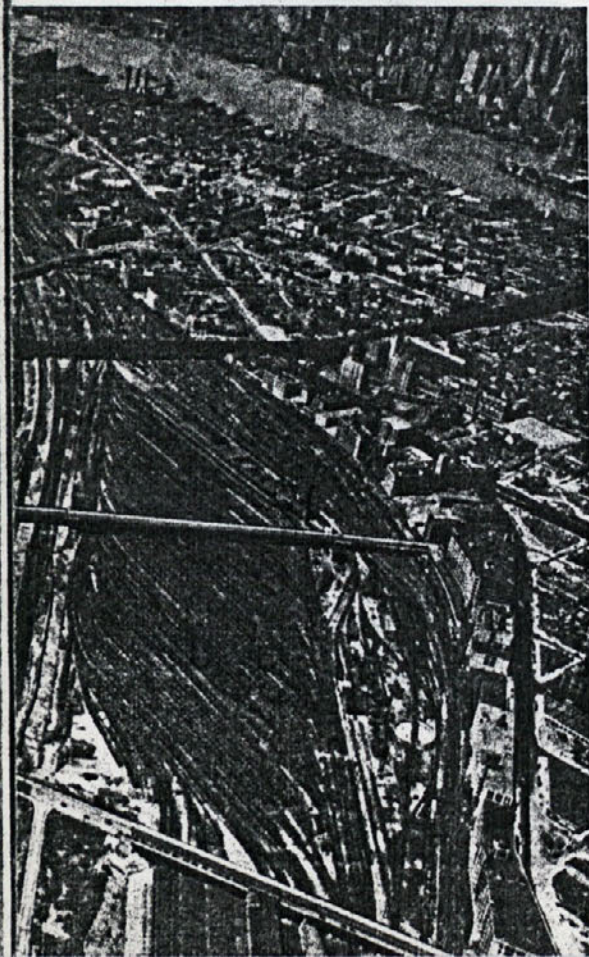
Pisani svet

Stodvajsetkrat je bil po upornih Arabcih v enem letu pretrgan petrolejski vod iz Iraka do Haife.

Panamski slamniki za vroče dni se belijo na soncu — a ne v Panami, temveč v južno-ameriškem Ecuadorju.

Ena izmed newyorških tovornih železniških postaj — kaj lep cilj za letalske napade.

Rešitev uganek v 5. številki

1. Lipe bi bil moral upoštevati, da plast tiskarske barve višino kupa poveča, ko pride tiskovina natisnjena iz tiskarne. Ta razlika je včasih precej znatna.
2. Dolžina žice ne bi zadostovala, ker se žica zaradi lastne teže med dvema drogoma močno pobesi, in to tem znatneje, čim težja je žica. Zato bi je bil moral kupiti nekaj metrov več kakor 1400 m.
3. Pepetu lahko verjamemo. Prodajalec je namreč imel sedem balončkov. Prvi kupec je vzel polovico in pol balončka, torej tri in pol pa še pol, skupaj štiri balončke. Od ostalih treh balončkov je drugi kupec tudi kupil polovico in še pol balončka, to je enega in pol ter še pol po vrhu, torej skupno dva balončka. Zadnji balonček je torej ostal za Pepeta.
4. Stvar sioni na varanju čutov: nenavadna lega prstov namreč je vzrok, da vsak izmed prekrizanih prstov občuti svinčnik posebej. Zaradi tega se nam zdi, da imamo pred seboj dva svinčnika.

Vse uganke so pravilno rešili:

Fugina Stanislav, Polutar Rado, Pribovšek Ciril, Kotačnik Drago, Točar Ludvik, Vrtačnik Polde, Polenc Nada, Sočar Miroslav, vsi iz Ljubljane.

Manj uganek so pravilno rešili:

Bačnar Drago, Semrajc Janez, Peterlin Blaž in Zupan Zdravko.

Nagrade so dobili:

Fugina Stanislav (A. Munthe, San Michele); Pribovšek Ciril (Durych, Marjetica); Semrajc Janez (Majocchi, Kirurgovo življenje).

Rešitev uganek in problemov v 6. številki pošljite do 20. julija na: Uredništvo »Obiska« (uganke ali šah), Ljubljana, Kopitarjeva ulica 6.

Reševalce čakajo knjižne nagrade.

Rešitev šahovskega problema v 5. številki

Problem št. 56. (V. Basaj): 1. Td6—d5! Po tej potezi grozi beli: 2. Td5—g5 in po 2. ... Sh3×g5 3. Se6×f4 mat. Na c6×Td5 pa sledi Lb5!, na kar za črnega ni več rešitve. Problem še sicer ni povsem izbrusen, a zaradi čednega ključa dela čast mlademu slovenskemu komponistu.

Pravilno so rešili:

Buda Stane, Vel. Poljane, p. Ortnek; Resnik Irena, Klobovs Anton, Pogačnik Kristo, Mejaš France, Virnik Peter, Trobeljnik Pavel, vsi iz Ljubljane.

Nagrado so dobili:

Resnik Irena (Durych, Marjetica), Pogačnik Kristo (Streuvels, Hlapec Jan), Mejaš France (Grazia Deledda, Golobje in Jastreblj).

Urednikova torba: Tone, Lj.: Poslani problem, žal, nerabe. Prezrli ste, da ima črni skrito in zadostno obrambo. Na 1. f8S pride lahko 1. ... Sd6×Lb7!, na kar je mat nemogoč, ker ima črni prosto pot na c8. Morda bi kazalo, da bi stvar malo preuredili, ker je drugače čisto mišna študija o metamorfozi.

Naročnina: za celo leto znaša 40—lir, za pol leta 20—lir, posamezna številka 4—lir. — Naročnina se plačuje vnaprej po položnici poštne hranilnice št. 17.915 ali pri upravi v Ljubljani, Kopitarjeva ul. 2 (Ničman). — Rokopisi se ne vračajo. — Urejuje Mirko Javornik. — Za uredništvo odgovarja Ludvik Klakočar. — Izdaja in tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Balinanje, naš najbolj ljudski šport

1. Mojstri so se zbrali ...

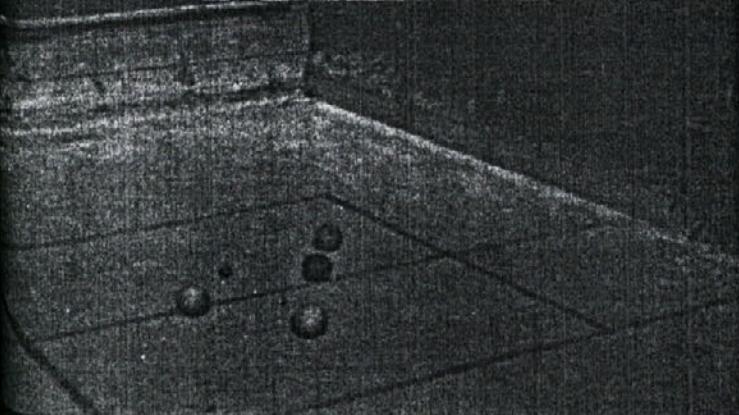
2. Začne se z bližanjem ...

3. ... ki je prav važna reč in umetnost

4. »Kam te vrag nese! ...

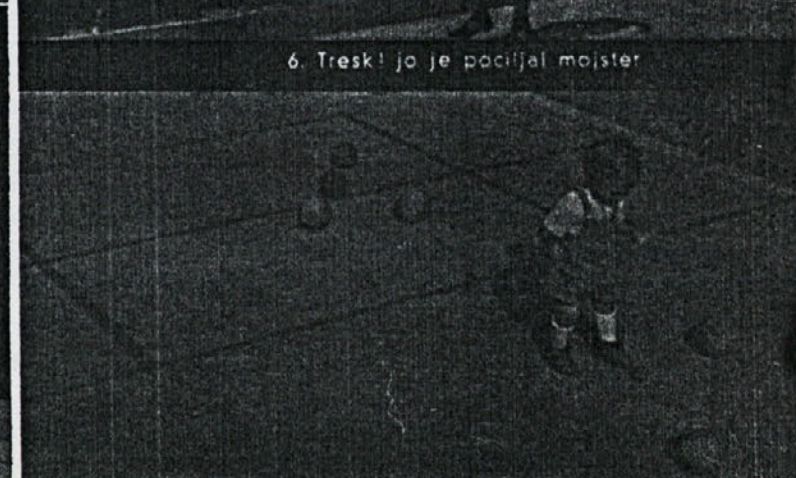
5. Tu bo pa treba zbijati, ne gre drugače

6. Tresk! jo je počiljal mojster

7. Tu bo pa zdaj treba mere!

8. Eden, ki nadobudno začinja

Procesija pri nas na deželi